

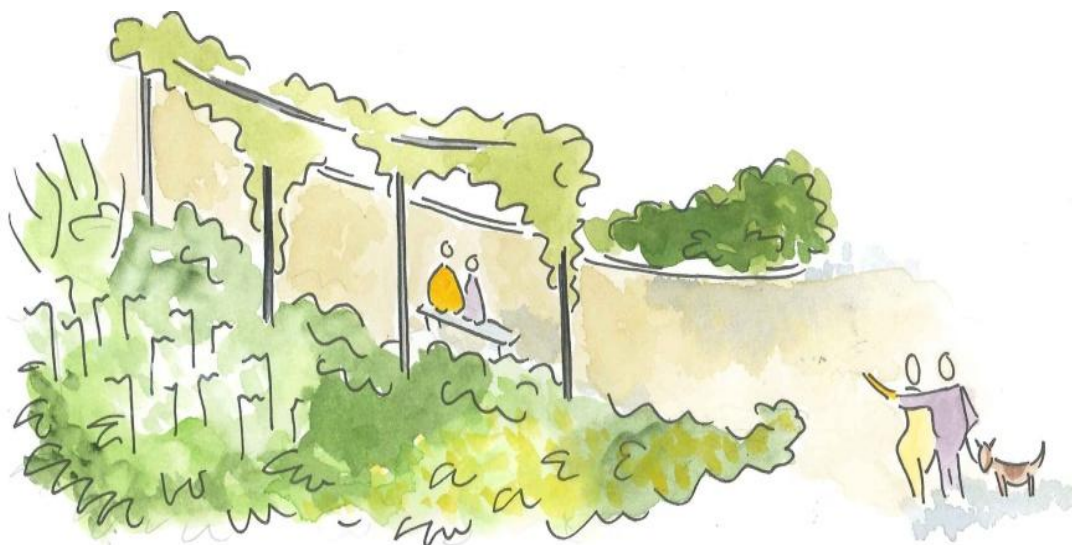

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE VID LTJ - FAKULTETEN

Trädgårdsingenjörsprogrammet - Design 15 hp

Kumla Sjöpark

- ett gestaltningsförslag

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Författare: Gry Arvidsson

År: 2010

Kumla Sjöpark – ett gestaltungsförslag

Gry Arvidsson, Trädgårdsingenjörsprogrammet

Självständigt arbete vid LTJ – fakulteten

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ

Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp

Examensarbete omfattande 15 hp

Nivå: C G2E

Kurskod: EX0381

Handledare: Eivor Bucht

Examinator: Gunilla Lindholm

Utgivningsår: 2010

Nyckelord: sjöpark, Ulf Nordfjell, perenner, Kumla, kalksten, Edith Ugrai, gestaltning, designförslag, tung lerjord, pergola.

Engelsk titel: Kumla lakepark- a shape proposal

Förord

Detta är mitt examensarbete. Ett examensarbete som skrivits, ritats, skissats på under månaderna januari till mars år 2010. Arbetet tog sin början i och med att jag fått nys om min hemkommun, Kumla kommun skulle anlägga en stadspark. En stadspark som jag ville vara en del av. Jag tog kontakt med Edith Ugrai som är stadsträdgårdsmästare i Kumla kommun och av henne fick jag uppgiften att ge ett gestaltningförslag till Tematrädgården i Kumla Sjöparken. Det designförslaget ligger nu i din hand.

För att göra detta arbete möjligt har jag haft fin hjälp från kunniga personer som har givit av sin kunskap och tid till mig. Därför tackar jag min handledare Eivor Bucht som lett mig rätt, genom för mig osäker mark; Ulf Nordfjell för hjälp med analys av parken, samt Tematrädgårdens placering i parken, tankar runt utformning i grundstruktur samt mängder med ovärderliga tips om utformning praktiskt och konstnärligt; Peter Gaunitz för hjälp med växtval och vägledning inom tankar runt offentliga planteringar; Thage Arvidsson som gett mig en god insikt i Kumla kommuns tankar bakom Sjöparken; Mats Runering från Yxhultsbygdens Kultur & Hembygdsförening som guidat mig i Kumlas stenindustrihistoria; Edith Ugrai, Stadsträdgårdsmästare, som beskrivit kommunens avsikter med Tematrädgården samt att Ugrai låtit mig ta del av arbetet runt Sjöparken; Eva-Lou Gustafsson Mark/Växtagronom som bidragit med kunskap runt rådande markförhållanden.

Ett stort tack till er alla!

Gry Arvidsson

Alnarp 2010

Sammanfattning

I Närke ligger Kumla stad, en liten stad med stor vilja att växa sig större. Som en del i den utvecklingen har man nu bestämt sig för att anlägga en stadspark, *Kumla Sjöpark*. Sjöparken ska vara en del i stadsutvecklingen och göra staden mer attraktiv för redan boende Kumlabor samt locka till nyinflyttningar. Parken började anläggas vintern 2009-2010 med grävningen av sjöarna. Ett förslag till parkens utformning är gjort av Rolf Pettersson, Landskapsarkitekt, WSP. Parken ska innehåller stora gångstråk, öppna gräsytor, stränder och trädgårdsrum. Ett av dessa trädgårdsrum, *Tematrädgården*, blev min att utforma efter given uppgift från Edith Ugrai, Stadsträdgårdsmästare i Kumla Kommun. Tematrädgården skulle innehålla perennplanteringar samt ha ett pedagogiskt innehåll som omfattade Kumlabygdens historia. Mitt val av historia föll slutligen på den stenindustrihistoria som har rötter tillbaka till medeltiden. Det var under den yngre stenåldern de första stenarbetarna började bryta stenen i Hällabrottet, en av tätorterna till Kumla. Generation efter generation gjorde att man då kunde bryta mera regelmässigt kalksten. Kvalitén i brotten gjorde sig snart vida känd och Kronan hade stora dagbrott i områdena. I mitt gestaltningsförslag till Tematrädgården valde jag att hämta min inspiration från Ulf Nordfjells Daily Telegraph Garden, som Nordfjell vann Best in show med i Chelsea 2009. En utsökt utställningsträdgård där han bland annat använde sig av stora granitblock i olika former utplacerade i trädgården. På samma sätt som ville jag jobba med mina kalkblock. Jag nöjde mig dock inte med att endast studera bilder från Nordfjells utställningsträdgård utan kontaktade honom. Jag begav mig upp till Stockholm för ett möte med Nordfjell. Där hjälpte Nordfjell mig med att tolka

Figur 1 Överst: Kumla kommun, Kalksten. Foto: Gry Arvidsson. Ulf Nordfjells The Daily Telegraph Garden. Foto: Eivor Bucht

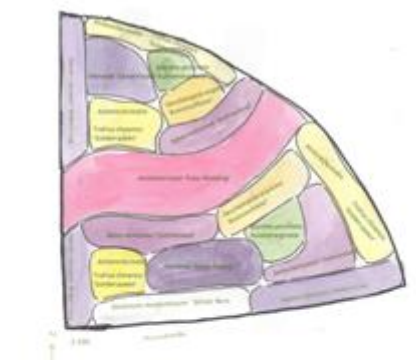
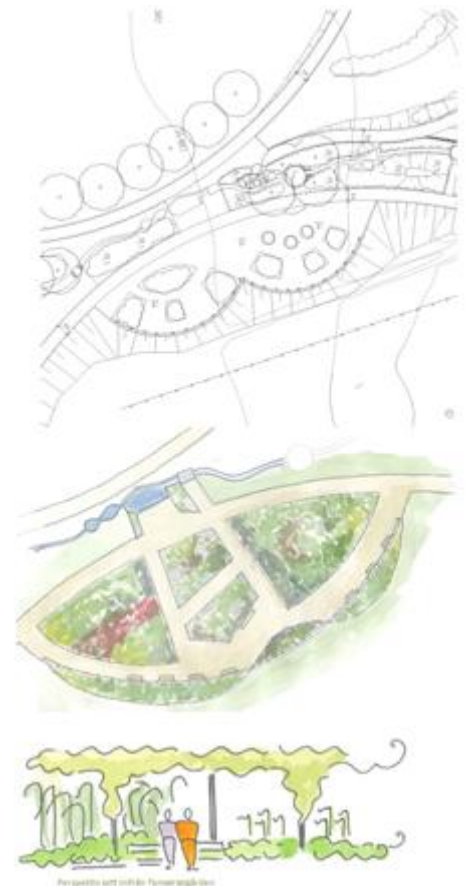
och analysera parkens utformning och hur *min del*, Tematrädgården mötte huvudstråken och hur jag på ett naturligt sätt skulle kunna skapa en målpunkt i parken.

Väl tillbaka i Skåne fortsatte jag med utformningen av Tematrädgården som fick namnet *Nordljus & Gryning*. Jag baserade grundstrukturen på de former som Nordfjell hjälpt mig med och byggde vidare på dessa. Tematrädgården bestod nu av fyra delar: *Pergolaträdgården* - som består av en inramande pergola som sträcker sig från väster till öster i en böjd båge. Denna båge bryts upp av en böljande linje som utger formen för tre planteringsbäddar; Västra Entrén, Mitten och Östra Entrén.

I Tematrädgårdens mitt finner vi *Kalkstenträdgården*. Med flertalet utplacerade kalkstensblock som ger stöd åt sköra kanter samt erbjuder sittplatser åt besökarna, allt omgivet av robust tramptåliga perenner.

Kalkstenträdgårdens omges av två större planteringsytor; *Västra Havet* och *Östra Havet*. Här finner vi en färgkavalkad av starka, robust och rikt blommande perenner i stora sjok.

I sydligaste delen av Tematrädgården finner vi *Vatten entrén*. Där man måste ta sig över den bäck som går från parkens högsta punkt ner till sjöarna för att komma in i Tematrädgården. Denna entré är viktig då den förbinder de två starka huvudstråken till Tematrädgården och gör att det blir en plats man kommer fram till, inte leds förbi. Även här finns block av kalksten, som trampstenar över vattnet, samt kantstöd och sittplatser. I arbetets slut återgår jag till mitt ursprungssyfte; att skapa en hållbar offentlig plantering, som bjuder på en rik blomning samt lockar en bred publik till Tematrädgården. Att svara på om jag nått mitt mål är jag till viss del oförmögen till. Kan man svara på, om man skapat en plats som är vacker, som många människor kommer tycka om, innan platsen ens finns till? Till en viss del får jag lita på min egen kunskapsförmåga, att jag närmast mig svaret till mitt syfte, samt att jag haft en stark tilltro till de människor med bred kunskap inom ämnet, lett mig på rätt väg mot målet av mitt syfte.

Figur II Överst: Tematrädgården Kumla kommun. Illustrationer från Tematrädgården. Akvareller: Gry Arvidsson

Innehållsförteckning

Inledning.....	9
Syfte	9
Avgränsning	9
Metod.....	10
Kumla Kommun	13
Kort om Kumlas stenindustrishistoria.....	15
Kumla Sjöpark – parkens placering i staden.....	17
Illustrationsplan	18
Sjöparken	19
Behovsanalys av Tematrädgården.....	27
Gestaltningen tar form.....	28
Planerad gestaltning till Tematrädgården.....	29
Idé och Koncept	31
Inspiration	34
Tematrädgården – Min del.....	35
Illustrationsplan	36
Växtlista.....	46
Växtbeskrivningar	48
Diskussion.....	51
Källor & Litteratur	53

Inledning

I detta nu byggs en ny stadspark i Kumla kommun. Jag har fått uppdraget av Kumla kommun att ge ett förslag på utformning av den Tematrädgård som ska ligga i den nya stadsparken.

Syfte

Syftet med detta arbete är att skapa ett gestaltungsförslag till ett trädgårdsrum i en park. Ett trädgårdsrum som har ett attraktivt värde under alla årets årstider. Ett trädgårdsrum som bildar en målpunkt i parken. Ett trädgårdsrum som är uppbyggd efter de förhållanden och skötselmässiga möjligheter som finns, men även uppbyggt med tanke på de människor som kommer att besöka och nyttja denna plats. För det är människorna som rör sig i detta rum och som upplever den, som skapar dess atmosfär.¹ Syftet ligger även till stor del som grund för mitt eget lärande, då jag en dag vill kalla denna typ av uppgift mitt jobb. Syftet med detta arbete är alltså att jag själv vill lära, som sig bör med examensarbeten.

Avgränsning

Till en början hade jag stora tankar och funderingar kring människorna som skulle röra sig i denna park. Jag funderade på om man skulle kunna gjort en undersökning för att ta reda på hur människorna i Kumla skulle vilja använda sig av sin nya park. Jag insåg snart att detta skulle ta mig flera veckors tid, så jag fick jag helt enkelt förlita mig på beställaren Kumla kommun, att de hade en god överblick på de önskemål och tankar som fanns runt platsen och hur den kan tänkas komma att användas. Även en fördjupning i stadsparkernas historia för att komma med en god grund in gestaltningen var ett önskemål från min sida samtidigt som jag skulle göra själva gestaltningen. Men även på denna punkt fick jag se mig besegrad av de knappa veckorna detta examensarbete erbjuder.

---

¹ Wingren, 2009, s. 20

Metod

Jag önskar jag kunde säga att mitt schema "rita 08:00-12:00" alltid följts till punkt och pricka. Men när man sitter där klockan 08:00 på morgonen med ett vitt papper framför sig, pennorna vässade och linjalerna ligger i raka linjer runt mig och bara väntar att första idén, första storslagna linjen snart ska bryta det vita arket. 09:52 arket är fortfarande vitt. Andra dagar kan idéerna komma överallt. I febril hastighet får jag ner linjerna i huvudet på närmsta servett, då faller allt över mig, jag ser sammanhanget, jag kan ana känslan, känna brisen i vinden, se vajande blommande perenner och doftande buskar. Det är på dessa dagar som jag byggt detta arbete.

Inspiration kan komma från alla håll. Jag kan välja att inhämta den, söka den eller så kommer den till mig och jag kan stilla låta den sippra in i mina ådror, in i mitt medvetande, fylla mig och låta kreativiteten leta sig ut i fingrarna.

Redan sen mitt första år på SLU, Alnarp har Ulf Nordfjell varit en stor inspirationskälla för mig. Att studera hans strikta linjer i kombinationer med fantastiskt växtmaterial i perfekt kombinerade färgtoner är alltid en njutning. Så var jag skulle inhämta min inspiration till Tematrädgården i Kumla Sjöpark var en självklarhet för mig. Men genast stötte jag på frågor. Jag kunde nöjt mig med att studera bilderna, sett färgerna, kombinationerna från Nordfjells Chelsea trädgård 2009. Men jag saknade bakgrunden, tankarna om trädgårdarna. Vad var konceptet, idén? Hur jobbade Nordfjell för att fånga karaktärerna i de han skapar? På vinst och förlust var han den enda jag kunde fråga. Och så gjorde jag. Till oväntad och förtjust glädje fick mina förfrågningar svar. I vinterns värsta snökaos begav jag mig till Stockholm för ett möte med Ulf Nordfjell.

Tidig morgon på söder i Stockholm stiger jag in i det strikta kontorshuset för Ramböll, där en välklädd receptionist möter mig med manikyrerade naglar. Hon ber mig vänligt att slå mig ner i de arkitektoniska sofforna i entrés hörn och vänta på Herr Nordfjell som själv ska komma ner och hämtar mig. I en sobert svart kostym kommer till sist

Nordfjell. Vi sätter oss i ett konferensrum med stora glasfönster och till förvånad glädje har Nordfjell förberett sig för detta möte med utskrivna bilder, böcker och skisspapper. Jag beskriver kort min intention med detta möte och gör en kort presentation av mitt arbete. Utan större hämningar går sedan Nordfjell loss med skisspapper och svartpenna på mina blygsamma ritningar, de är bara att titta och njuta när en mästare utför sitt arbete. Han berättar för mig hur jag kan tänka, hur linjerna kommer, hur materielen kan mötas, hur jag bör uppfatta och komponera. Enkla svarta streck från hans svarta penna får mig att se den form jag möjligtvis strävat efter men kanske aldrig klarat att få ut själv. Två timmar senare tackar jag för mig, två timmar som omvandlade min bild, skakade om min värld. Jag ler glatt åt den välmanikyrerade receptionisten när jag med lätta steg går ut från Rambölls kontor. Det känns som om allt är möjligt och världen ligger öppen bara för mig.

Väl hemma i en plaskblött Skåne och med en tidslinje som överraskande närmast sig med stormsteg fanns nu bara jag, svarta linjer, färger och vita ark som inte längre var vita.

Tematrädgården i Sjöparkens mitt fanns nu på pränt.

För att ytterligare fördjupa min kunskap i utformning, design och ritteknik har flertalet litteratur varit till min hjälp.

Noël Kingsburys *Designing borders*

William Kirby Lockard *Design drawing*

Andrew Wilsons *Influential gardeners*

Inga Wallenquist *En park i staden; 150 år med Linköpings Trädgårdsförenings Park*

Ulf Nordfjells *12 trädgårdar*

Piet Oudolfs *Drömplantor*

Ulf Nordfjell *Norrvikens trädgårdar Båstad*

Även viktiga personer har varit till stort stöd för mig i mitt arbete. I förståelsen runt växtmaterial samt de offentliga aspekter man måste ha förståelse för i den typ av plantering jag valt att utforma, har Peter Gaunitz, Landskapsdesigner, varit till stor hjälp. Med granskning av mina val av växtmaterial, kommit med goda förslag och kommentarer. Eva-Lou Gustafsson, Mark/växtagronom, har varit till god hjälp runt diskussioner runt rådande markförhållanden och

förståelsen runt hur de uppbyggda bäddarna skulle kunna fungera. Edith Ugrai, Stadsträdgårdsmästare i Kumla kommun har varit ett fint stöd i förståelse runt tankarna om parken och de önskemål som kommunen haft runt Tematrädgården.

Kumla Kommun

Nordöst om Västergötland, öster om Värmland söder om Västmanland, väster om Södermanland och nordväst om Östergötland, det vill säga i Svealands mitt finner vi Närke. Landskapet som i tidernas begynnelse låg sänkt under Sveaälvens strömmar som förband Östersjön med havet i väst. Med tiden höjde sig Närke över älvens strömmar och blev järnålders handelscenter.² I Närkes mitt växte Kumla fram från jordbruksbygd, sedermera stenindustri, militär utbildning och tillverkning av gevär för att under 1860-talet och industrialismen med järnvägen utvecklas till en samhällsbildning söder om den växande staden Örebro. Runt sekelskiftet uppgick folkmängden i Kumla till 700 personer och ökade år från år tack vare skoindustrin som tidigt funnit sin bas i Kumla. År 1942 blev Kumla stad.³

År 2010 med drygt 20 200 invånare utgör ytan för Kumla kommun inte bara tätorten Kumla utan även tätorterna Hällabrottet, Ekeby, Kvarntorp, Åbytorp och Sannahed.⁴ Kumla är en stad som, av egen kraft och med närheten till Örebro, ständigt växer och utvecklas. Nya bostadsområden tillkommer och med det följer förskolor och skolor liksom en expanderande industri. Möjlighet finns till nya kultur- och fritidsaktiviteter. Sedan några år har ett nytt bibliotek uppförts och idrottsområden med uppvärmda gräsplaner lockar unga till idrotten.

Kumla kommun har en idé att bygga dels för barnfamiljer, då blir det villakvarter, dels för de äldre som vill flytta ifrån sina villor, bo centralt och bra. Då är de centrala lägenheterna mycket attraktiva.

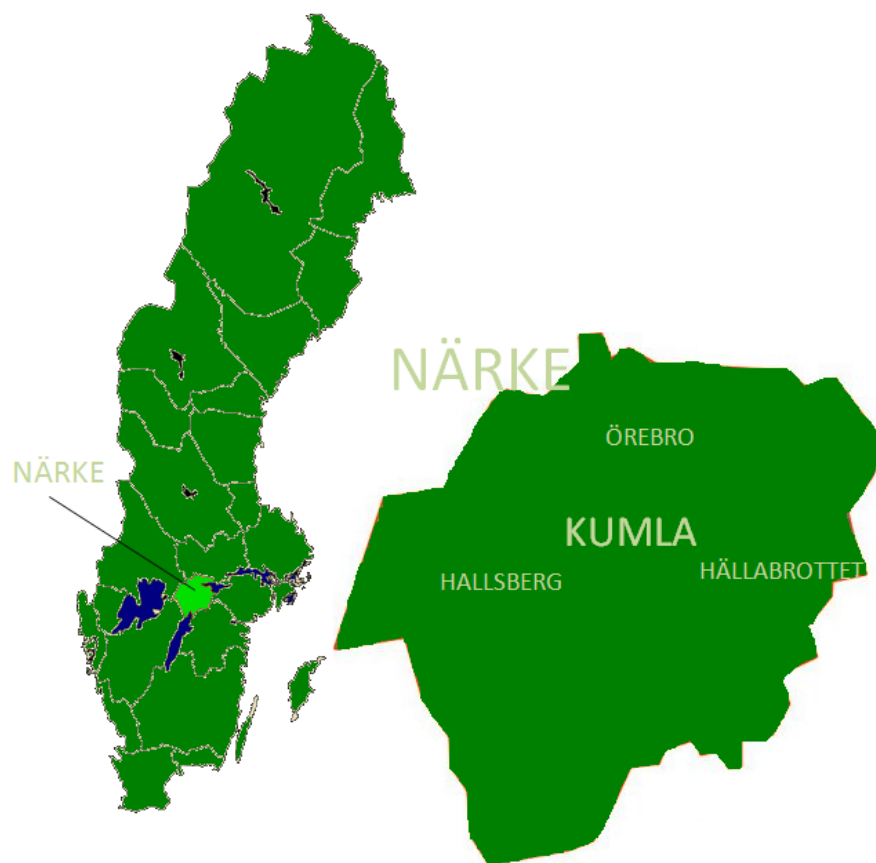
Figur 1 Överst: Punkthusen byggs på Kumlas högsta punkt. Mellan: Det nya biblioteket. Nederst: Nybyggda villaområdet Skogstorp. Foto: Gry Arvidsson

² Örebro Turism, Närkes historia, 2009, <http://www2.orebro.se/turism/narke/hist.htm>

³ Stads- och kommunhistoriska institutet, Kumlas historia, 2008, <http://www2.historia.su.se/urbanhistory/cybcity/stad/kumla/historia.htm>

⁴ Kumla Kommun, Välkommen till Kumla Kommun, 2009, <http://www.kumla.se/Kumla-kommun.html>

Även kulturen har en stor plats i kommunen med flertalet konstverk som pryder gator och torg. Flera grönområden ger staden en vacker bild och nu vill man utveckla de gröna delarna genom att satsa på en stadspark som kommer förhöja stadens status ytterligare.⁵

Figur 2 Kumlas placering i Sverige och Närke. Bild: Gry Arvidsson

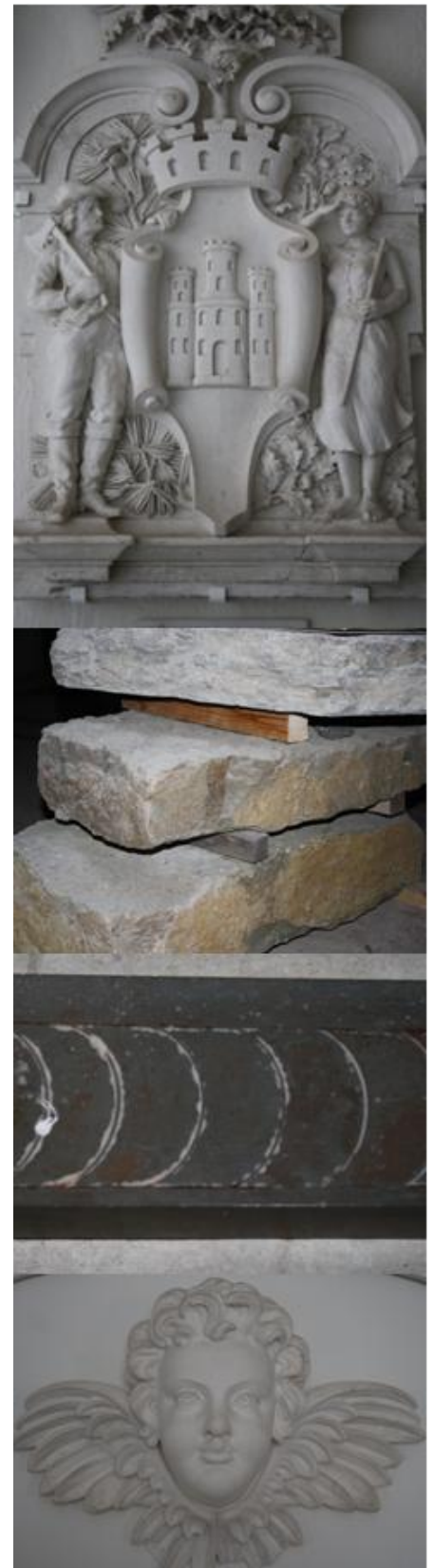
---

⁵ Thage Arvidsson, Näringslivsdiriktör, Samtal 21 jan, 2010

Kort om Kumlas stenindustrishistoria

I mångt och mycket är Kumlas historia förknippad med den berggrund som bildades för 600 miljoner år sedan och fram till 400 miljoner år före vår tideräknings början. Ovan urberget finner vi sandsten, därefter den gröna lerskiffern och därpå svart alunskiffer för att ytligast nå den grå kalkstenen – dessa är sedimentära berggrundarter som finns i trakten av Kumla. Sandstenen som är helt ren utan några spår av liv bildades också innan liv på jorden uppstått. I den gröna lerskiffern från ca 540 miljoner år bakåt har livets uppkomst på jorden gjort tydliga avtryck. Trilobiter och ortoceratiter har gjort sitt avtryck i såväl lerskiffer som kalkstenen. Trilobiterna dog ut för 300 miljoner år sedan troligtvis utplånade av ortoceratiterna. För 10 000 år sedan hade isen dragit sig norr om Örebro trakten. De gjorde det möjligt för de första bofasta människorna att slå sig ner i trakterna kring Hällabrottet. För ca 4000 år sedan kan man fastslå människornas närvaro och verksamhet i området genom flera s.k. hällkistor, ett slags gravkammare som funnits och även idag finns i trakten. Det var under den yngre stenåldern de första stenarbetarna började bryta stenen i Hällabrottet. Sekel och generationer senare kunde man bryta kalksten mera regelmässigt. Kvaliteten i brotten gjorde sig snart vida känd och staten - Kronan - hade stora dagbrott i områdena. När Örebro slott byggdes i sina tidigare etapper runt 1200 och 1300-talet gick 74 000 last på oxkärror från Hällabrottet till Örebro med kalksten som byggnadsmaterial.

Stenbrytningen var handkraft. Först i den tidiga industrialismen och för Hällabrottets del år 1879 kom de första maskinerna när man anskaffade de första stenhjvlarna. Det var även samma år som Yxhult stenindustri blev aktiebolag. År 1890 anlägger man en av Sveriges äldsta privatägda järnvägar från Kumla och fram till stenhuggeriet vilket förenklade transporten av sten ut i landet. En viktig period i stenindustrins utveckling var den under åren 1880 till ca 1930 då en stor del av den skulpturala byggstenen ibland annat till Stockholm kom ifrån stenindustrin i Hällabrottet. Rykten om den goda kvaliteten, de duktiga hantverkarna och bildhuggarna gjorde att man

Figur 5 Konstverk från bildhuggarverkstaden som idag är museum. Foto: Gry Arvidsson

även levererade produkter till England.⁶ Idag återstår dock bara en historia och ett museum med bilder, stenprover och modeller som berättar om den verksamhet som en gång blomstrat. Kalkugnarna där man brände jordbruks- och murkalk kan man fortfarande finna rester av och marken är fortfarande röd i området av askan från den oljerika alunskiffern som användes som bränsle i ugnarna. Brotten är vattenfyllda och fungerar idag som bad- och fritidssjöar för många Kumlabor.

Figur 3 Ö.v Stenhuggare, foto: Knut Brydolf. Ö.h. Kalkstens fabrik, foto: Knut Brydolf ca 1900. N.v Bildhuggare Yxhult 1938. N.h Bildhuggare med kalksten 1938. © Kumla Kommunarkiv

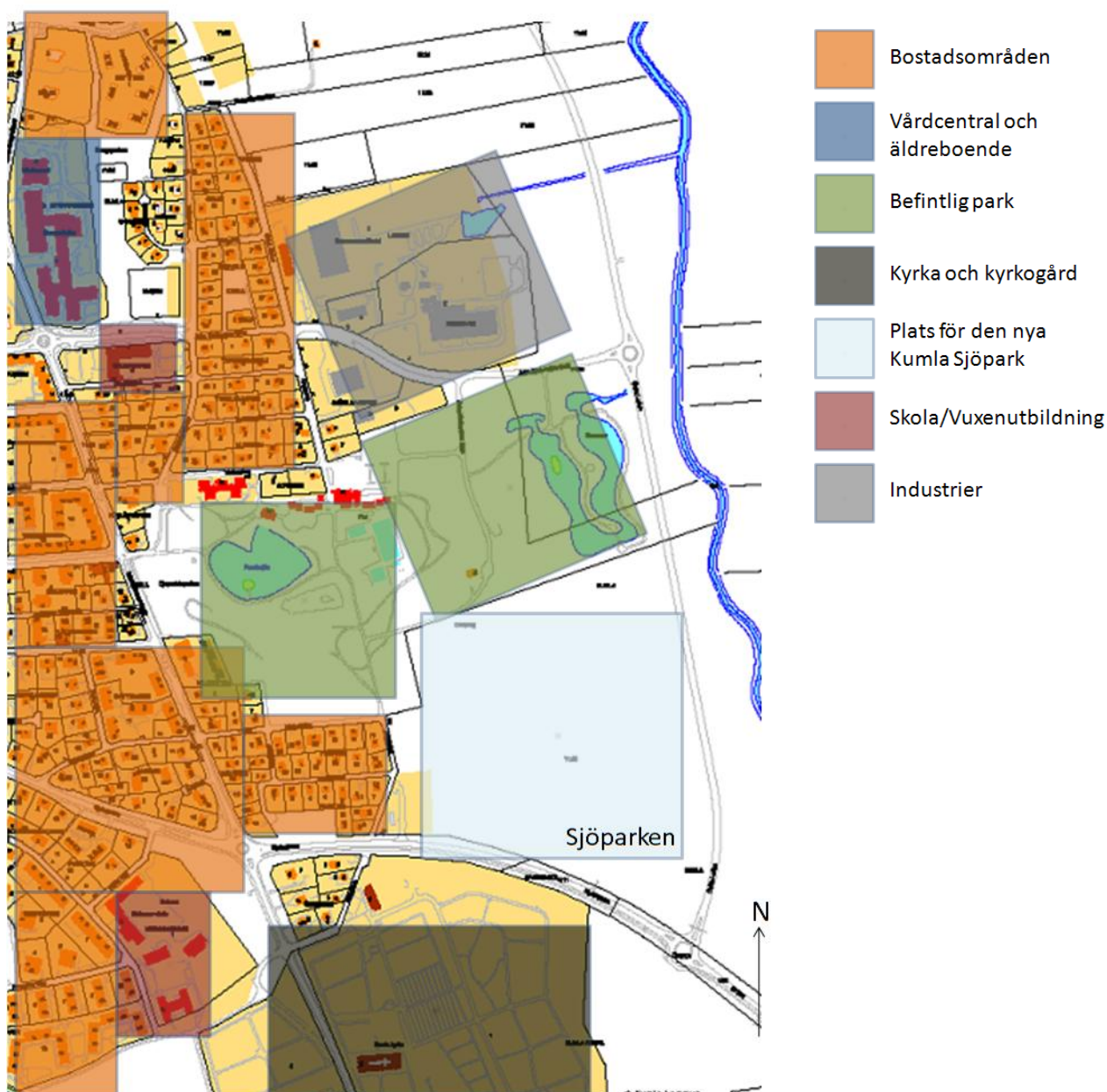
---

⁶ Mats Runering, Yxhultsbygdens Kultur & Hembygdsförening. Samtal 28 jan 2010

Kumla Sjöpark – parkens placering i staden

Platsanalys i grova drag med beskrivning av innehållet i det närliggande området, runt det som ska bli Kumla Sjöpark. Förhållandet och förbindelsen med redan befintliga parkdelar som kopplas till platsen för den nya parkdelen. Även en översikt för förståelse av parkens placering i närheten till bostadsområden, äldreboende och skolor.

Figur 4 Platsanalys. Karta © Kumla kommun

ILLUSTRATION

PLANOMRÅDET

Shade 1:2000

0 20 40 60 80 100 200 mm

**Framtida in- och
utfart och parkering
(utanför planområdet)**

**Planerad gång- och
cykelväg mellan
rondellerna utmed Lv 254**

Badentré

Ev ställplats

Nytt badhus

Reningsdammar

**Område som tillförs
badområdet**

Anfiteater som skärm mot Östra leden

Ny gång- och cykelväg mellan Kumlasjön och badområdet

Planerat växthusområde

Detaljer for KUMLA SJÖPARK Kumla, Kumla kommun, Örebro län Uppstart 2006-03-14	Utslirring/handling	
	Bildsamman dokumentation	Typ URP
	Anslag URP	
	Larm typ URP	
Per Fickelsson Anslut Samrådsk: 2006-04-10 - 2006-06-10 Utslirringst: 2010-05-01 - 2010-05-22		

Figur 5 Illustrationsplan, detaljerad beskrivning av alla delarna i parken. © Kumla kommun

Sjöparken

Tankarna bakom Kumla Sjöpark är inhämtade från intervjuer med vd Thage Arvidsson ansvarig för det av Kumla kommun ägda Kumla Fastigheter AB, stadsträdgårdsmästare Edit Ugrai samt Rolf Pettersson, Landskapsarkitekt, WSP.

Thage Arvidsson är en av de drivande personerna bakom projektet Kumla Sjöpark och ansvarar genom Kumla Fastigheter för den första etappen av parken. Stadsträdgårdsmästare Edith Ugrai svarar för den fortsatta utvecklingen av parken och ansvarar för allt praktiskt runt växtligheten i grundstrukturens uppbyggnad. En sammanställning av dessa tre intervjuer ger en bild om hur tankarna runt Sjöparken formats och omvandlats till verklighet och framtidsutsikter.

Intervju med Thage Arvidsson, Kumla 28 jan -2010

Varför satsar man på en ny park i Kumla?

Om en kommun av Kumlas storlek ska överleva omflyttningarna i samhället och den ständiga urbaniseringen måste vi erbjuda invånarna någonting mer än bara en boendemiljö och tillgång till arbete i kommunen eller på pendlingsavstånd. Det räcker inte endast med bra skolor och bra omvårdnad om de äldre, det fordras mer för att vara en attraktiv stad. Avsikten med parken eller Kumla sjöpark som vi valt att kalla den är att man ska känna att livet är meningsfullt och att man kan känna stolthet över bo och leva i Kumla.

Vårt mål fram till år 2025 är att öka antalet invånare i Kumla till 25 000 invånare. Då är kulturen genom bibliotek och konserthus arrangemang viktiga. Då är parker, grönområden sporthallar, fotbollsplaner, torg och andra mötesplatser viktiga och sannolikt avgörande för stadens utveckling. Med andra ord, de är delar i en kedja som mellan boendet och arbetet,

Figur 6 Grävningen har startat av sjöarna. Foto: Gry Arvidsson

skapar en stolthet och önskan att bo kvar i sin kommun. Det är egentligen mycket enkelt men mycket dyrt att utföra, men det är också roligt!

Vad är tanken bakom Sjöparken?

Om man ser just till sjöarna i parken så har människor alltid flyttat mot vatten, i tusentals och tusentals år. Från början alldeles självklart då transportvägar var vattenlederna. Idag väljer folk att bosätta sig vid vatten av andra skäl. En bra och stimulerande boendemiljö har ofta tillgång till vatten. I Kumla finns nu några små sjöar. Nu utvecklar vi det, som en tätortsnära idé och som vi tror leder till en bättre stadsmiljö. Ambitionen är att sjöarna och det utvidgade parkområdet över tiden ska bli fredande genom reservatsbildning.

Vad ska parken användas till?

Den del av parken som nu byggs, blir "finrummet". Det befäster Kumlas önskan och vilja att skapa en stadspark. Den kommer självklart att inrymma en parkanläggning för de minsta, Barnparken, men det är en senare etapp. Området finns avsatt. Andra karaktärer är mer enkel grön struktur med betande djur, motionsspår och olika typer av vatten.

Den sjö som nu byggs med strand och med bryggor tillhör finrummet men ska givetvis kunna nyttjas om man så vill för bad, volleyboll och självklart för att lapa sol. I parken kommer även att byggas ett eller flera växthus med olika tänka aktiviteter inuti. Möjligheten att nyttja växthusen för nyanlända flyktingar med liten eller ringa utbildning som inte direkt kan komma in på den svenska arbetsmarknaden kan prövas. Växthusen kan fylla en viktig funktion för dem som kommer från krig och traumatiska upplevelser. Också de som under många år på arbetsmarknaden åsamkats skador av ett eller annat skäl kan finna en plats för rehabilitering med växthusen som utgångspunkt.

Sjäklart ska växthusen också vara till för allmänheten i Kumla med utställningar, odlingar samt tropiska delar och kanske en servering. Möjligen kan växthusen också användas för växtproduktion till parkens anläggningar. Alla delar i dessa växthus kan med största säkerhet samordnas så att alla får mötas och blandas med varandra till nytta och nöje för varandra och andra.

Hur gynnar en ny Sjöpark Kumla?

Den är sannolikt om inte helt avgörande, så väldigt viktig för Kumlas fortlevnad. Ska Kumla utvecklas till den stolta stora lilla, gröna, sköna staden så är en parkanläggning av den här digniteten ett måste.

Vilka målgrupper tror man kunna locka till parken?

"Stadsparken" lockar nog alla från de allra yngsta i "barnparken" till de äldre grupperna. Parallellt med detta sjöparksprojekt påbörjas en större utbyggnad av en bad- och rekreationsanläggning i direkt anslutning till parken som kommer att locka många Kumlabor.

De till Kumla nyinflyttade från de nya bostadsområdena ska förhoppningsvis lockas till parken, så att de också känner att Kumla är *deras* stad.

Det ska finnas något för alla i parken. Parken är handikappsanpassad i sin helhet. Bara en trappa på norrsidan av den lilla ön som finns i sjöns mitt är inte handikappanpassad, området kanske är 50 - 100 kvm. Allt övrigt i parken är tillgängligt för alla - gamla, unga, sjuka, friska - alla som vill kan njuta av parken.

Vad är det som utmärker sjöparken?

En ambition är att i denna park, skapa lite av Kumlas historia, använda kalksten i större omfattning, den lokala stenen. Samt flytta in en villa från tidigt 1900-tal som omges av uthus, potatisland och trädgård för att visa på hur det då såg ut från den växande staden då. Tanken med denna villa är att möjligtvisst knyta an Kumlas trädgårdsamatörer så vi får ett aktivt

föreningsliv i parken. Skapa en *vikänsla* mellan invånare och park.

Vilka delar är viktigast i sjöparken?

Det sammansatta resultatet är viktigast men visst vill vi att saker ska "sticka ut" som konsten i parken. Alla sinnen ska berikas, alla årstider. Vattnet är viktigt, inspirerar, skapar dramatik, lugn och ro allt finns i vattnet. Parken ska visa de sköna, ha en mångfald. Det första träd som ska planteras är förhoppningsvis en valnöt från Örebro stadspark och som planteras av stadsträdgårdsmästaren i Örebro. Rätt person i rätt miljö som ett tecken på att vi hör ihop. Den lilla staden är beroende av den stora staden och förhoppningsvis vice versa.

Vad är era mål med parken?

Om 20 år har parken fått en centralare placering, då kan den göra själ för namnet stadspark. Planerad bebyggelse öster om parken har då kommit upp. Öster om parken kommer då att bo ca 2 000 till 3 000 invånare. Fullt utbyggd kommer ett centralt grönstråk en parkstruktur att omfatta 250 ha. Norr om detta sjöparksområde som nu uppförs kommer att bli ett koloniområde och fler små sjöbildningar. Detta samlade grönområde har dessutom sådana markförhållanden att de är mindre lämpade för bostadsbebyggelse. Staden får vi bygga på goda markförhållanden och där det är sämre mark bygger vi parken.⁷

Intervju med Edit Ugrai, 29 januari 2010

Varför satsar man på en ny park i Kumla?

Kumla ska växa, då behövs utöver bebyggelse och vägar, grönområden. Parkerna får större betydelse i städer. Vi är nu förutseende och bygger en park. De har glömts, vi har många grönytor, men utan någon

---

⁷ Thage Arvidsson, Näringslivsdiriktör. Intervju 28 jan 2010

större kvalitet. Med sjöparken får Kumla en större kvalitet.

Vad är tanken bakomparken?

Vi är omringade av jordbruksmark här i Kumla, mark som inte går att nyttja av stadsborna. Sjöparken kommer binda ihop de nya bostadsområdena och det är ovanligt att tänka i dessa banor. Grönytorna har varit till för att dela städer, men här ska sjöparken sammanföra staden. Staden behöver även en identitet. Örebro stadspark betyder mycket för Örebroarna. Lika mycket ska sjöparken betyda för Kumlaborna.

Vad ska den användas till?

Det är fantasin som sätter gränserna. En mötesplats, söka vila och ro, återhämtning. Tematrädgårdar ska bygga på upplevelsen.

Vilka målgrupper tror man kunna locka till parken?

Alla typer av människor kan och kommer att söka sig till parken. Den stora inflyttningen till Kumla, från omgivande landsbygd och från Örebro kan locka nya besökare till parken. Många ser Örebro som sin stad, men nu ska Kumla vara deras hembygd. Kumla satsar på barnfamiljer - de gör att man, över tid, får en bättre förankring till orten.

Hur har ni fått upp ögonen för en park i staden?

Många har sett bilden av en stadspark i Kumla, men det ekonomiska utrymmet har gjort att vi inte kunnat genomföra dessa projekt. Genom Kumla Fastigheter AB som finansierar den första delen i detta projekt är det möjligt, sedan ska kommunen svara för driften.

Vad är det som utmärker sjöparken?

Sjöarna de är stommen Vi måste först iordningställa strandområdena. Det är de delarna vi fokuserar på år ett och två, sedan tematrädgårdar, växthus och lekplatsen.

Grönområden inne i staden – vad händer med dem?

Vi arbetar med ett parkprogram. Hur långt avstånd det får vara mellan grönområden och parkanläggningar. Alla ska enkelt kunna nå sitt grönområde i staden. Grönområdena skiljer sig i karaktär, uppbyggnad och storlek men ska i alla fall finnas där.⁸

Intervju med Rolf Pettersson, Landskapsarkitekt, WSP Samhällsbyggnad

Jag skulle gärna vilja veta vad du hade för koncept och idé när du formade parken?

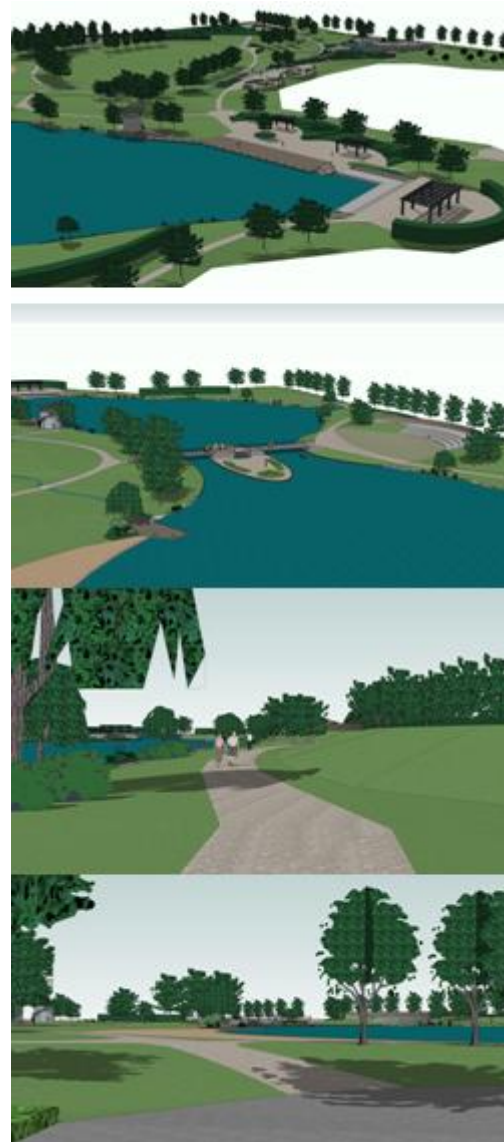
Tanken att utvidga Djupadalsparken österut har länge funnits som idé eftersom nuvarande park känns lite begränsad.

Tankar på att komma närmare Kumlaån öster om Kumla och möjligheten att öka tillgängligheten till områden österut, Brånsta, Sannersta har funnits länge. Jag har tidigare för över 15 år sedan, tillsammans med stadsarkitektkontoret skissat på hur åkermarkerna öster om nuvarande Djupadalsbadet skulle kunna utformas.

I det tidiga skedet funderade man på om t.ex. Kumlaån skulle kunna dämmas eller om det kunde gå att anlägga en våtmark. Det visade sig svårt eftersom tillgången på friskt vatten vi ån var mycket begränsad under sommaren och risken för att få ett igenvuxet sumpområde inte var vad man ville med platsen. Under senare år har kommunens framtida planer på utvidgning österut blivit mer aktuellt i och med att norra delen av staden med bostadsområdena Smedstorp och Skogstorp ganska snabbt blivit bebyggda.

Utformningen av parken kan sägas ha varit att göra den nya parken intressant redan från början även om

tidsperspektivet att göra en färdig park kanske är mellan 10-20 år. En bärande idé är då att vattenspegeln blir den del som lockar mest och som också görs färdig först. Man rör sig gärna vid vatten och det blir en naturlig del att vistas vid eller ta sig runt. En annan viktig del som också är nödvändig är

Figur 7 Vyer över Sjöparken © Kumla kommun

⁸ Edit Ugrai, Stadsträdgårdsmästare. Intervju 29 jan 2010

den vattentrappa och bäck som leder vatten från de något högre partierna i västra delen. Övriga delar som temaparker, lekplatser, etc. byggs upp på sikt under en längre tidsperiod. Kort sagt så är de viktigaste delarna i parkens uppbyggnad för det första att skapa en attraktiv vattenspegel med varierade stränder och möjlighet att vistas vid. För det andra att ta tillvara den höjdskillnad som finns i västra delen så att man kan bygga en intressant vattentrappa/bäck med porlande vatten. Vidare att skapa entrépunkter så att parken binds ihop med nuvarande Djupadalsbadet och omgivande gång- och cykelvägar. Möjligheten att skapa platser där det kan arrangeras olika händelser är också viktigt som exempelvis en amfiteater, bryggor m m. Det är självklart viktigt att det finns en rumsbildande stomplantering, men också stora fria ytor, flexibla för framtida idéer.

Vad skulle du säga att det är som utmärker Sjöparken?

Jag tror att det unika är att man varit mån att skapa vattenspeglar som attraktion trots att man naturligt inte har fritt vatten. Jag tror också att den ingrediensen är särskilt viktig för hur parken kommer att nyttjas. Jag tror inte att läget annars under den närmaste åren skulle bli så attraktiv och välutnyttjad.

Hur tycker du parken ska användas?

I första hand som en park som man ofta promenerar i, springer, motionerar, går med hunden.

Sen tror jag att utbyggnader österut och sammankopplingen med Hällabrottet gör att många kommer att passera parken och får njuta av den gröna miljön till och från jobbet.

Jag tror också att den kommer att bli attraktiv för många arrangemang i anslutning till sjön och bryggorna.

Badhusets tillkomst gör också att det finns behov av ytor runt omkring.

Hade "beställarna" Kumla kommun tydliga riktlinjer för hur parken skulle formas, eller hade du fria tyglar?

Det finns skisser och idéer redovisade från stadsarkitekt- och fritidskontoret tidigare. Dessutom har man, sedan tidigare, i samarbete med Koinbergs arkitektkontor, tagit fram en programidé.

Den nuvarande illustrationsplanen följer i stort de tidigare idéerna. Under arbetet med utformningen har vi också hämtat idéer från andra platser, bl.a. från Slottsskogen i Göteborg

Hur tror du Kumla gynnas av denna sjöpark?

Jag tycker att det är visionärt att tänka framåt i tiden och satsa på de gröna delarna. Man pratar ju mycket om mötet mellan stad och land. Östra förbifarten som kanske blir förlängd söderut förbi kyrkan kommer att få en helt annorlunda "skyline" jämfört med landskapsbilden i västra Kumla. Man möts då av en grönskande stad både genom Kumla sjöpark, kyrkogården, reningsdammarna och den vackra dalgången längs Kumlaån. Får man in lite mer betesdjur längs Kumlaån blir det riktigt vackert.⁹

Tankar runt intervjuerna

Människorna bakom denna park har ett stort engagemang som smittar av sig. Många intryck och tankar ger föregående personer mig till detta arbete. För att ta tillvara på deras visioner får jag göra ett axplock av de som känns väsentligt för *min* del i parken och de som är möjligt för mig att utföra under avsatt tid. Att skapa ett vackert, trivsamt trädgårdsrum i parken som kan attrahera en bredd av befolkningen i Kumla, som gör att människor i alla åldrar kan finna ett nöje att besöka detta trädgårdsrum. Att bygdens historia har en viktig del i parken och att även den ska avspeglas i Tematrädgården. Med en framåtanda och fin inspiration kan jag nu fördjupa mig bättre i tankarna runt *min del* – Tematrädgården.

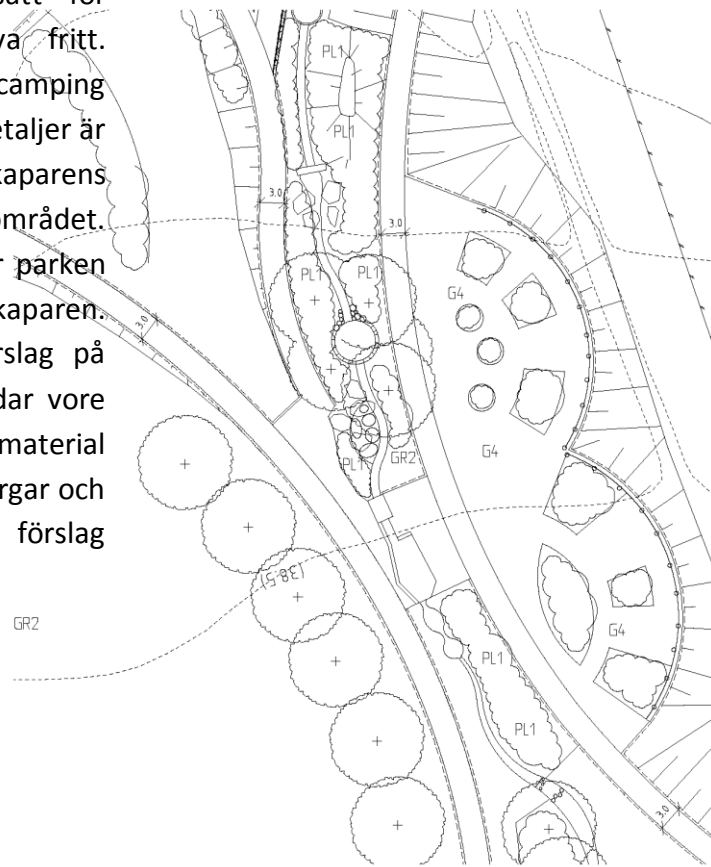
---

⁹ Rolf Pettersson, Landskapsarkitekt, WSP Samhällsbyggnad. Intervju via mail 27 jan 2010

Behovsanalys av Tematrädgården

– beställarens tankar om platsen

Grundtanken med Tematrädgården är att den ska ha en anknytning till Kumlabygdens stenindustrihistoria. Det ska vara en vacker plats som inte bara ska vara en skönhetsutställning utan även bidra till den pedagogiska och lärande biten runt stenindustrins historia. Användning av den lokala stenen i markbeläggningar och ex. sittplatser är önskvärt. Förslaget ska omfatta även den del av vattnet som snuddar tematrädgårdens södra hörn. Tematrädgården ska med tiden innehålla konstverk. Inga konstverk är ännu beställda till platsen men under tiden är det stenen som ska stå för den biten. Ingen direkt budget är satt för Tematrädgården utan grundidéen får gärna leva fritt. Önskemål om en rumslighet och avgränsning, då en camping ligger i Tematrädgårdens rygg. Barnvänlighet i alla detaljer är viktigt. Gestaltning, färg och form lägger vi i skaparens händer och har inga övriga önskemål på det området. Pergolan som är utritad på Illustrationsplanen över parken kan behållas eller tas bort om de så önskas från skaparen. Belysning för trygghet kan gärna ingå, samt förslag på konstgjord bevattning till eventuellt upphöjda bäddar vore önskvärt. En vinterspekt är önskvärd och det växtmaterial som väljs ska hålla den aspekten. Bänkar, papperskorgar och övrig belysning i Tematrädgården får gärna nya förslag presenteras.¹⁰

Figur 8 Tematrädgården © Kumla kommun

¹⁰ Edit Ugrai, Stadsträdgårdsmästare. Intervju 29 jan 2010

Gestaltningen tar form

Planerad gestaltning till Tematrädgården

Innan själva gestaltningen sätter igång är det viktigt att först göra en grundläggande planering runt vilket typ av plantering vi eftersträvar i Tematrädgården. Vilket utseende den ska ha, vad den ska användas till och vad den ska anläggas på. För att skapa en vacker, fungerande plantering måste vi ställa vissa krav.

- Planteringen ska ha ett upplevelsevärde under så stora delar av säsongen som möjligt.
- Planteringen ska vara anpassad och fungera till ståndorten.
- Planteringen ska vara anpassad skötselmässigt efter kunskapen hos skötselansvarig personal.¹¹

Upplevelsen

Hur skapar vi en upplevelse året runt? Kan vi gardera oss att Tematrädgården bjuder på en visuell upplevelse året runt, som gör att befolkningen finner ett nöje i att besöka trädgården flera gånger under säsongerna? Många av dessa svar finner vi i kunskapen om växtmaterialet. Att från början välja rätt växtmaterial som t.ex. har en blomningsperiod som sträcker sig över hela säsongen, som bjuder på höstfärger och som under vintern ger en upplevelse i vinterståndare som förser fåglar med frön och kan vara mycket vackra om de kläs i frost. Växtmaterialet skall även återspegla den gestaltsform man valt (strikt, naturligt, romantiskt etc.) som förstärker den känsla man vill förmedla till besökarna. Planteringen ska även ha en robusthet som klarar av det slitage en offentlig plantering utsätts för och ändå alltid ha ett högt prydnadsvärde. En viktig del i en plantering är att man har en samlad blomningstopp då allt i planteringen är i sin yttersta prakt. Annars blir det lätt att planteringen aldrig är fulländad utan att det alltid finns områden som inte är på sin topp vilket kan ge ett konstant tråkigt intryck.¹²

Ståndort

Markförhållanden: Marken är en mullhaltig lerjord på 0,2-0,3 m tjocklek. Under mullen finner vi lera på sand därefter grus

---

¹¹ Nyberg, 2010, s. 78

¹² Peter Gaunitz, Konstnär och naturgeneralist. Samtal 9 feb 2010

på stora djup. Leran har överst en torrskorpa på 0,8-1,1 m, övrig lera är lös.¹³ Ett öppet landskap på sjöbotten med dålig avrinning pga. att den ligger i en dalbotten, kalkrik.¹⁴ Zon III¹⁵

Ståndorts problematik

Då marken består av en tunglerjord måste man göra en jordförbättring. Att skapa en bra växtplats på dessa typer av jordar gör vi enklast genom att plantera i upphöjda bäddar.¹⁶

Bäddar kan byggas upp av klippt kalksten från restprodukter. En enkel och ej kostsam metod som Ulf Nordfjell använde sig av i Enköpings stadspark. Uppbyggnaden av bäddarna ger oss en bättre ståndort och varma bäddar. Ståndorten blir helt enkelt förbättrad till en torrare, varmare och soligare växtplats. Värmen ger en bättre blomning och starkare färger.¹⁷

Uppbyggnad av bäddar

Underst i bäddarna läggs en mineraljord som kan bestå utav en sand- eller lerjord. Överst, förslagsvis, kan man lägga Hasselfors Trädgårdsjord E, som är en utmärkt jord för nyetablering av perenner. Jorden är mullrik, lucker och fri från roto gräs.¹⁸

Figur 9 Uppbyggnad av växtbäddar. Illustration: Gry Arvidsson

¹³ Jan-Eric Carlring, 2009, WSP Samhällsbyggnad

¹⁴ Edit Ugrai, Stadsträdgårdsmästare. Intervju 29 jan 2010

¹⁵ Hansson, 2005, s. 165

¹⁶ Ulf Nordfjell. Samtal 25 jan 2010

¹⁷ Ulf Nordfjell. Samtal 25 feb 2010

¹⁸ Eva-Lou Gustafsson, Mark/växtagronom. Samtal 22 jan 2010

Skötsel av Tematrädgården

Tanken med planteringen är att den ska motsvara de skötselkrav som ansvarig personal kan leva upp till. I Kumla kommun har samtlig personal någon form av trädgårdsutbildning och enligt Stadsträdgårdsmästaren Edit Ugrai kan man med förtroende lägga höga krav skötselmässigt på den kunniga personalen. Vilket underlättar gestaltungsprocessen av Tematrädgården när inte allt för stor hänsyn behöver tas till svårighetsgraden runt skötseln.

Idé och Koncept

Koncept – en tänkt lösning på en given uppgift

Uppgiften

Den givna uppgiften är att skapa en målpunkt i sjöparken. Ett gestaltungsförslag till Tematrädgården. Tematrädgården skall ha en anknytning till Kumlabyggens stenindustrihistoria och vara en pedagogisk plats för lärande såväl som för njutning av ett vackert trädgårdsrum.

Koncept

Inspirationen till Tematrädgården kommer från Ulf Nordfjells utställningsträdgård som han vann 'Best in Show' med 2009 i Chelsea. Med stora granitblock i mjuka perennplanteringar skapade han en förstaklassig upplevelse för flera sinnen. Med fingertopps känsla för färg, form och material blir resultatet i Ulf Nordfjells skapelse alltid vinnande. Med inspirationen runt stenblock placerade oregelbundet i planteringar börjar idén av utformningen runt Stenindustrins historia tas sin form. Valet av det råa materialet, kalkstenen i block blir grundkonstruktionen för att på ett pedagogiskt sätt ta in den historiska delen. Stenen skall ingå i planteringen som hårda material i murkonstruktioner och möjligen plattläggningen samt som förskönade material som på ett pedagogiskt sätt ska vara tillgängliga att använda sig av sitta hoppa springa klättra på, för att besökarna på ett

aktivt sätt får ta del av kalkstensmaterialet som så starkt förknippas med bygdens historia.

Växtmaterialet ska i stora drag bestå av robusta hållbara växter som är anpassade till ståndorten samt klarar av den typ av slitage som en offentlig plantering kan utsättas för.

Formen bygger i stora drag på den struktur Ulf Nordfjell och jag själv analyserade fram under vårt möte.

Vi fångas av två starka linjer i de två huvudstråken som ligger söder och norr om den bäck som sträcker sig från parkens högsta punkt ner till sjöarna. Tanken är att bryta dessa stråk så Tematrädgården integreras i dessa, blir en del av dem och gör att man upplever det som om man kommer fram till en plats, väl förankrad med huvudstråken och inte en plats som huvudstråken leder förbi.¹⁹ Även att vi tar tillvara på den öppning av vatten som ligger i Tematrädgårdens nordligaste del så att även den på ett naturligt sätt blir en del av trädgården. Den form som den ursprungligt föreslagna pergolan hade försvinner, då dess form inte gav något av intresse till det jag ville få ut utav Tematrädgården. En böjd form som bryts av det oregelbundet placerade planteringsytorna framför och bakom pergolan ger mer.

Karaktär

Jag tar tillvara på Sjöparkens grundpelare – sjön som med sitt böljande vatten låter söta vindar dra in över parken. Likt en sjöbris över planteringen som ska spegla sjöns färger, solljusets strålar som leker på vattenytan och speglar himlens skiftande färger. Med mjukt, luftigt växtmaterial som lätt vajar för vinden vilket ger en rörelse i planteringen. Vattnet som möter fastmark – stranden som möter den svala kalkstenen som robust står upp mot växtlighetens skira uttryck. Växtlighet i geometriska former, rena, enkla linjer med växtmaterial som är robust och slittåligt. Vild strikthet.

För att fånga karaktären till Tematrädgården utgår jag ifrån hur jag vill att Tematrädgården skall bli bemött av besökarna/användarna. Vilka tankar, vanor, associationer som förhoppningsvis kommer bli kopplade till

---

¹⁹ Ulf Nordfjell, Landskapsarkitekt. Samtal 25 feb 2010

Tematrädgården. Så här vill jag att tankar och funderingarna ska gå...

Jag tar med mig en tidning eller god bok!

Vi möts vid Tema Trädgården

Vi går till Sjöparken!

Jag tar med fika...

Bara titta & njuta!

SAMLINGS PUNKT Jag kan sitta där och sola...

Mammaträff i Tema Trädgården

Där man kan hoppa på stenarna

Sådan blomsterprakt

Mysiga kvällar

Vi tar med barnen till Sjöparken där kan de leka och vi kan njuta av trädgårdsrummen

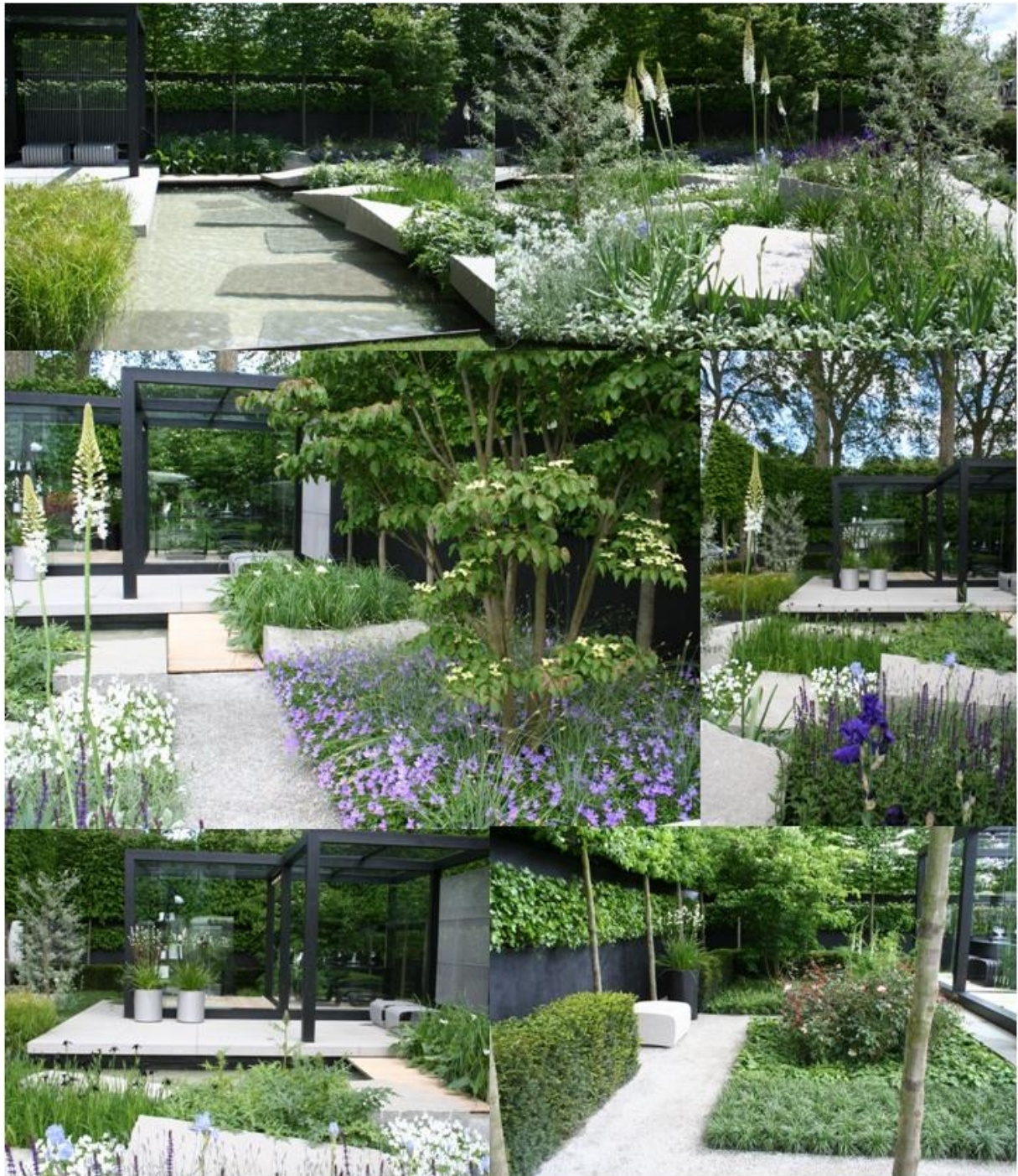
Vi är där *alla årstider*

Jag promenerar med barnvagnen och sitter en stund

Jag matar ankorna och duvorna som finns i parken

Vi möts där!

Inspiration

Figur 10 Ulf Nordfjells Daily Telegraph utställningsträdgård 2009. Foto: Eivor Bucht

Inspirationen till min Tematrädgård kommer till stor del från Ulf Nordfjells Daily Telegraph trädgård i Chelsea 2009. Hur han har arbetet med stora stenblock i granit fick tankarna att väckas hur jag själv skulle kunna jobba med kalkstenen. På det sättet man kan använda sig av blocken som kantstöd, sittplatser och vackra element i trädgården. Själva växtmaterialet i Nordfjells trädgård

har inspirerat mig men ej följts till fullo. Dock har jag inspirerats av hans sätt att jobba i lager på lager i strikta rutmönster.²⁰ Rena enkla linjer i grunden som ger en stabilitet åt planteringarna. Rutmönstren som ger variation och nya mönster efter årstidernas gång.

Tematrädgården – Min del

Figur 11 Tematrädgårdens placering i Sjöparken. ©Kumla Kommun

Figur 12 Detaljerad plan över Tematrädgården ©Kumla Kommun

²⁰ Ulf Nordfjell. Samtal 25 feb 2010

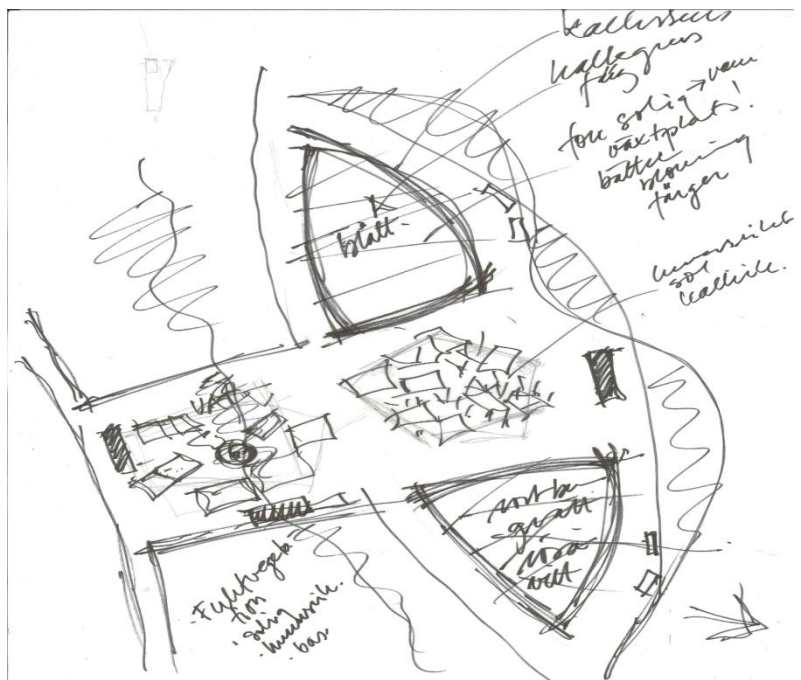
Illustrationsplan

Figur 13 Illustrations plan över Tematrädgården.. Akvarell: Gry Arvidsson

NORDLIUS & Gryning

Grundstrukturen är framjobbad tillsammans med Ulf Nordfjell när han under vårt möte hjälpte mig att göra en analys av parken, förstå linjerna och skapa platsen form för att uppnå den målpunkt som jag ville skapa. Med två starka huvudstråk (figur 13) som är placerade rakt igenom Tematrädgården samt i dess norra del. Dessa huvudstråk är så pass starka vilket lätt kan ge känslan att man enkelt följer dessa och att Tematrädgården blir en plats som bara ligger vid dess sida. Därför var mitt mål att bryta dessa stråk så att Tematrädgården blir en plats man kommer *fram till*, inte leds förbi. Ulf förklarade för mig att förbindelsen mellan dessa två huvudstråk var viktiga så att man enkelt från alla håll kan ta sig till Tematrädgården. Att man skapar en intressant övergång över bäcken som går mellan huvudstråken. Mitt val var till en början att behålla den ursprungliga formen på den utsatta pergolan som fanns i förslaget till Tematrädgården (figur 11) men i samråd med Nordfjell bröt vi upp denna form och gav den en ny bågformad rörelse som bryts upp av vågformade rabatter som slingrar sig på båda sidor av pergolan. Dessa planteringsytor ramar in samtidigt som de på ett oväntat sätt blir intressanta i sin oväntade form. Mitten av Tematrädgården består av tre delar som bryts av mittgångar som har fått en konisk form som med vägledning från Nordfjell ger en mycket intressantare uttryck än en gång som är symmetrisk i sin form. Dock får de två huvudstråken behålla sin tänkta bredd ur rent praktiska och skötselmässiga själ.

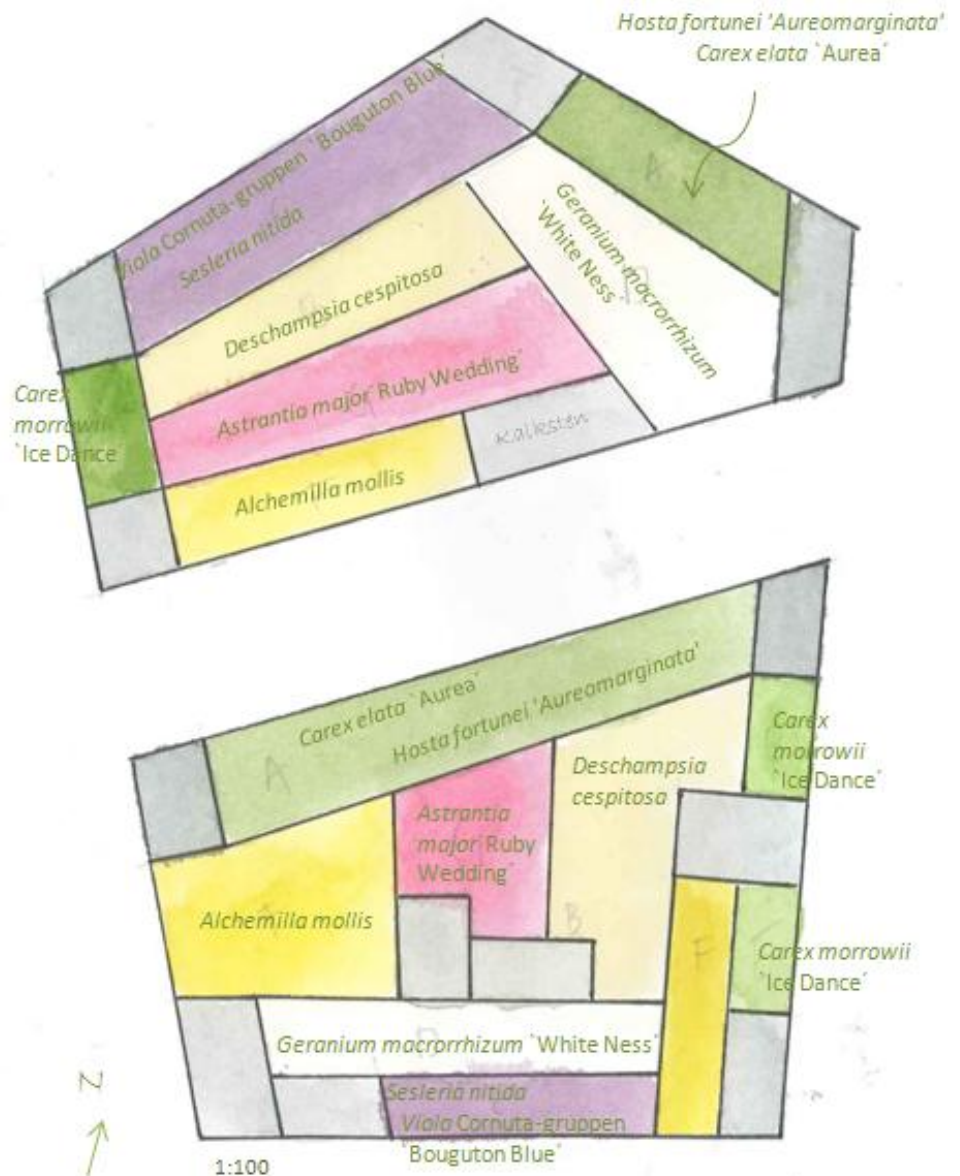
Figur 14 Skiss utformad av Ulf Nordfjell efter mina tankar och önskingar om Tematrädgården. Skiss: Ulf Nordfjell

Kalkstensträdgården

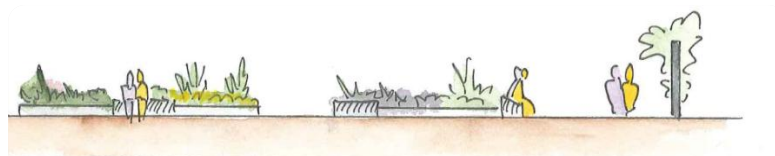
Beställarens önskade att Kumlabygdens historia skulle vara en del av Tematrädgården. Jag valde att ta fasta på den stenindustri som sedan medeltiden funnits i trakterna med brytning av kalksten. Kalkstenen fungerar här som ett pedagogiskt inslag samt som inramning av känsliga kanter men erbjuder även en närhet med materialet då tanken är att man ska kunna slå sig ner på dessa stenar och känna materialet och komma växterna nära. Detta gör dock att vi "leder in" besökarna i planteringen vilket ställer krav på växterna. Alla växter är valda med omsorg för att vara robusta och tåla ett och annat tramp. Samtidigt som de ska ge känslan av en vild strikthet i spännande kombinationer.

Kalkstensträdgårdens placering i Sjöparken samt snittmarkering

Figur 15 Illustration: Gry Arvidsson

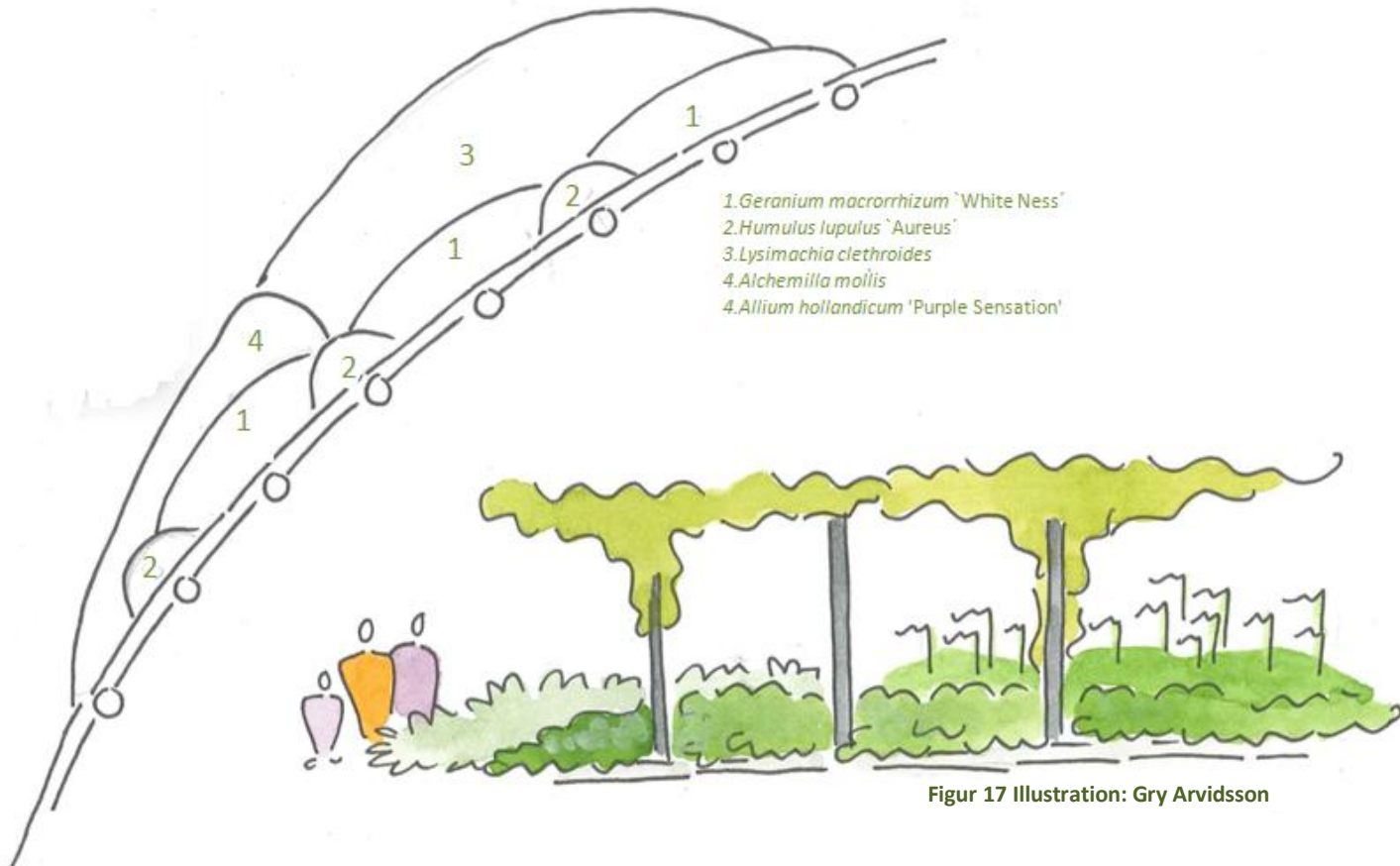
Figur 16 Snitt över Kalkstensträdgårdens uppbyggda planteringar. Akvarell Gry Arvidsson

Pergolaträdgårdarna Västra entrén

Västra entréns placering
i Tematrädgården

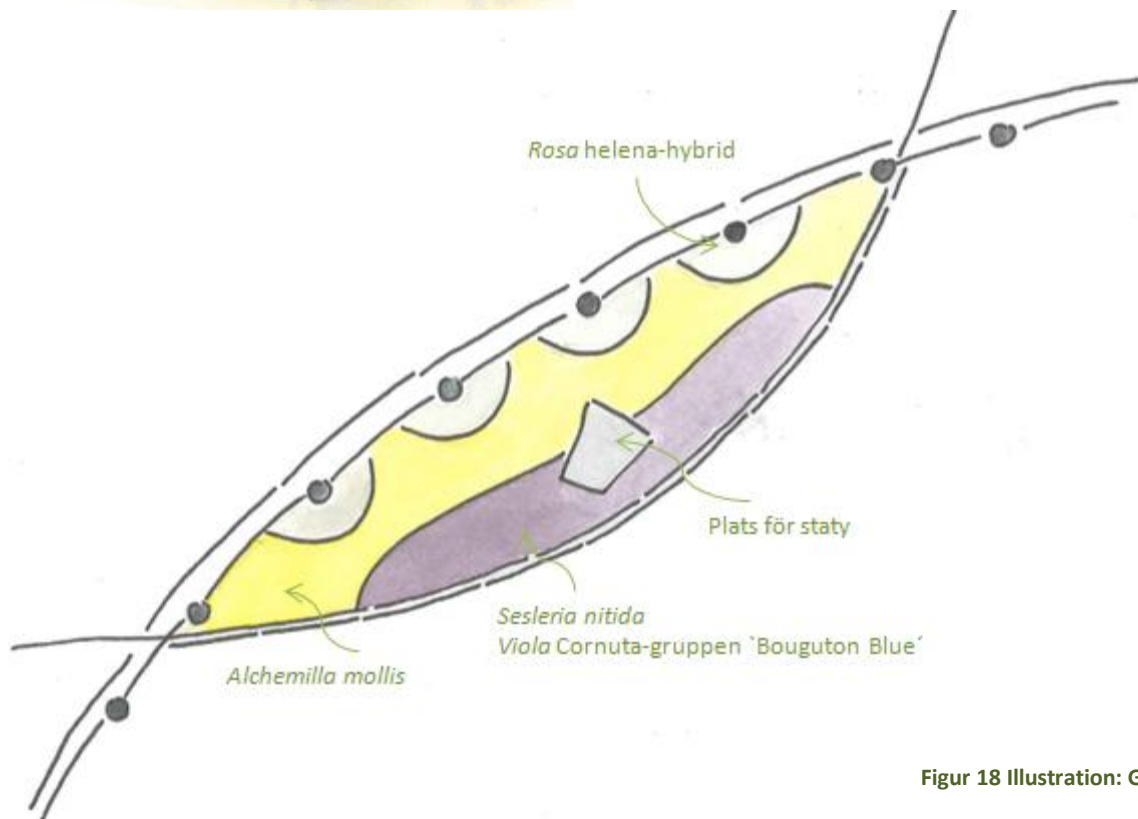

Figur 17 Illustration: Gry Arvidsson

De vita ger ljuset som konstaterar mot toner i lime. I entrén möts vi av vita fält av *Lysimachia clethroides* vitlysing som gör sig vackert i stora fält. En robust kantväxt finner vi i *Alchemilla mollis* jättedaggkåpan som under tidig sommar kombineras med *Allium hollandicum* 'Purpel Sensation' som sedan ger oss vackra fröställningar. Runt den svarta pergolan finner vi *Humulus lupulus* 'Aureus' med sitt limefärgade bladverk ger en vacker höjd och inramning åt planteringen. Som en trygg vävare och kantväxt med rik blomning ser vi återigen *Geranium macrorrhizum* 'White Ness' som återkommer på flera platser i Tematrädgården. Bäddarna är uppbyggda av klippt kalksten vilket ger oss en bättre, varmare mer kontrollerad ståndort.

Pergolaträdgårdarna

MITTEN

Figur 18 Illustration: Gry Arvidsson

Kommer du gående över vattnet in i Tematrädgården finner du dig själv i en av de långa siktlinjerna. Dina ögon dras upp i Tematrädgården mot den plats där ett konstverk skulle finna sin naturliga plats. I dess bakgrund letar *Rosa helena*-hybrid honungsrosen sig upp mot den svarta pergolan. En snabbväxande rikblommande ros med söt doft. Som under höstens kalla dagar bjuder på mängder av små ovala nypon i orange. Rosen med dess guld gula mitt får gensvar från *Alchemilla mollis* jättedaggkåpans gula blommor. I planterings framkant finner vi en spännande kombination av *Sesleria nitida* glansälvväxing och lavendel blå *Viola Cornuta*-gruppen 'Bouguton Blue' bukettviolen. Även denna plantering är uppbyggd med klippt kalksten som ger varma bäddar och en bättre ståndort.

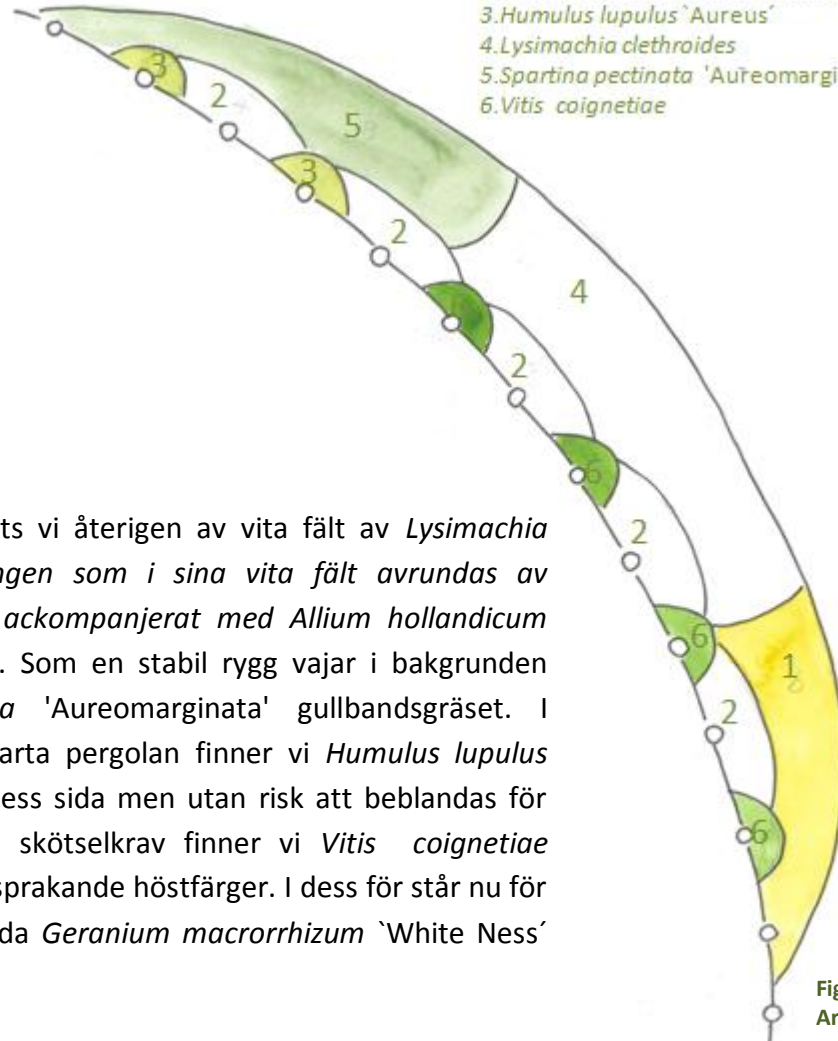

Pergolaträdgårdarna

Östra Entrén

1. *Allium hollandicum* 'Purple Sensation'
1. *Alchemilla mollis*
2. *Geranium macrorrhizum* 'White Ness'
3. *Humulus lupulus* 'Aureus'
4. *Lysimachia clethroides*
5. *Spartina pectinata* 'Aureomarginata'
6. *Vitis coignetiae*

I östra entrén möts vi återigen av vita fält av *Lysimachia clethroides* vitlysingen som i sina vita fält avrundas av *Alchemilla mollis* ackompanjerat med *Allium hollandicum* 'Purple Sensation'. Som en stabil rygg vajar i bakgrunden *Spartina pectinata* 'Aureomarginata' gullbandsgräset. I höjden på den svarta pergolan finner vi *Humulus lupulus* 'Aureus' och vid dess sida men utan risk att beblandas för mycket pga. olika skötselkrav finner vi *Vitis coignetiae* rostvinet som ger sprakande höstfärger. I dess för står nu för oss den nu välkända *Geranium macrorrhizum* 'White Ness' flocknävan.

Figur 19 Illustration: Gry Arvidsson

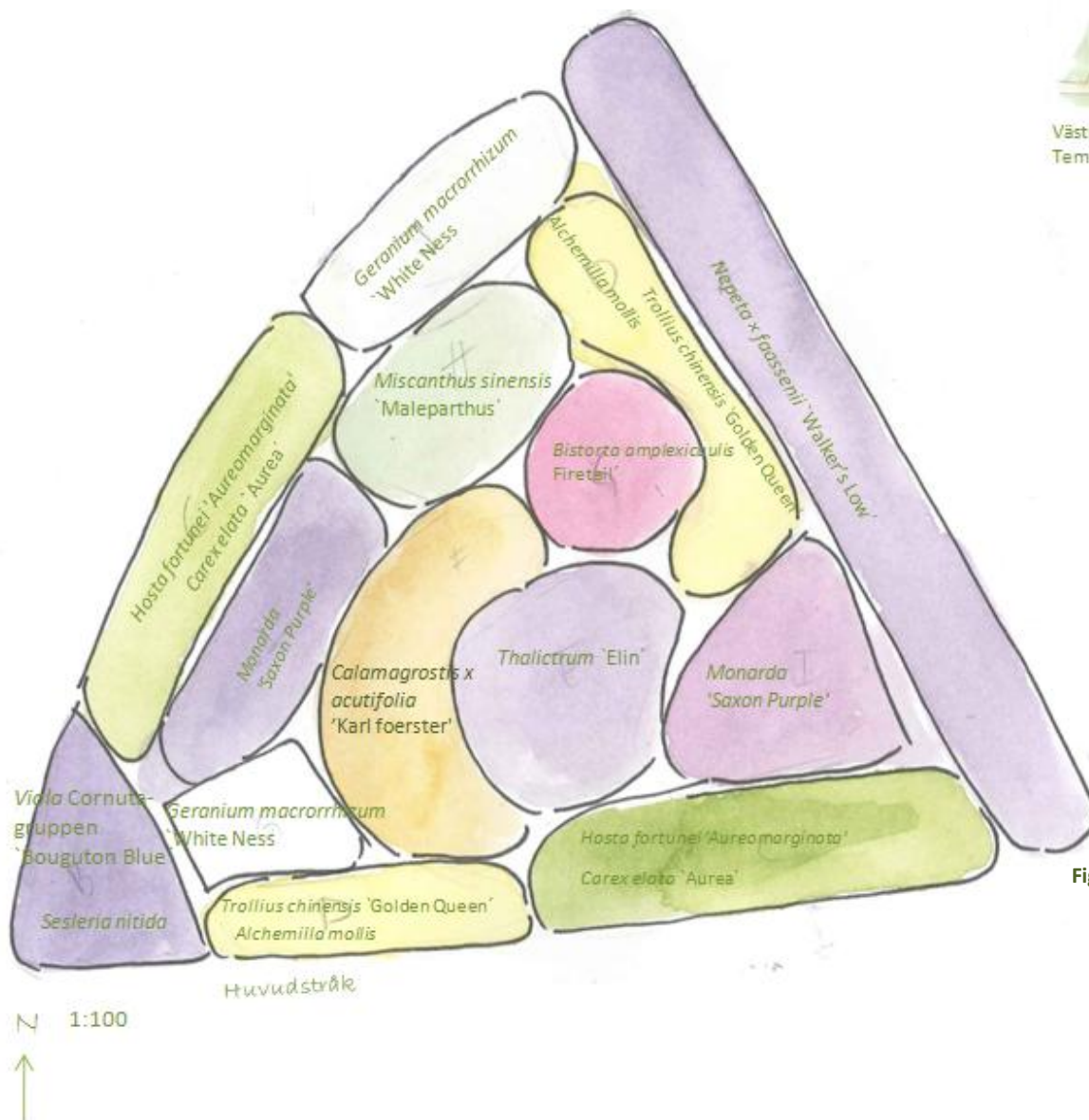

Perspektiv sett inifrån Tematrädgården

västra Havet

Västra havets placering i
Tematrädgården

Figur 20 Illustration: Gry Arvidsson

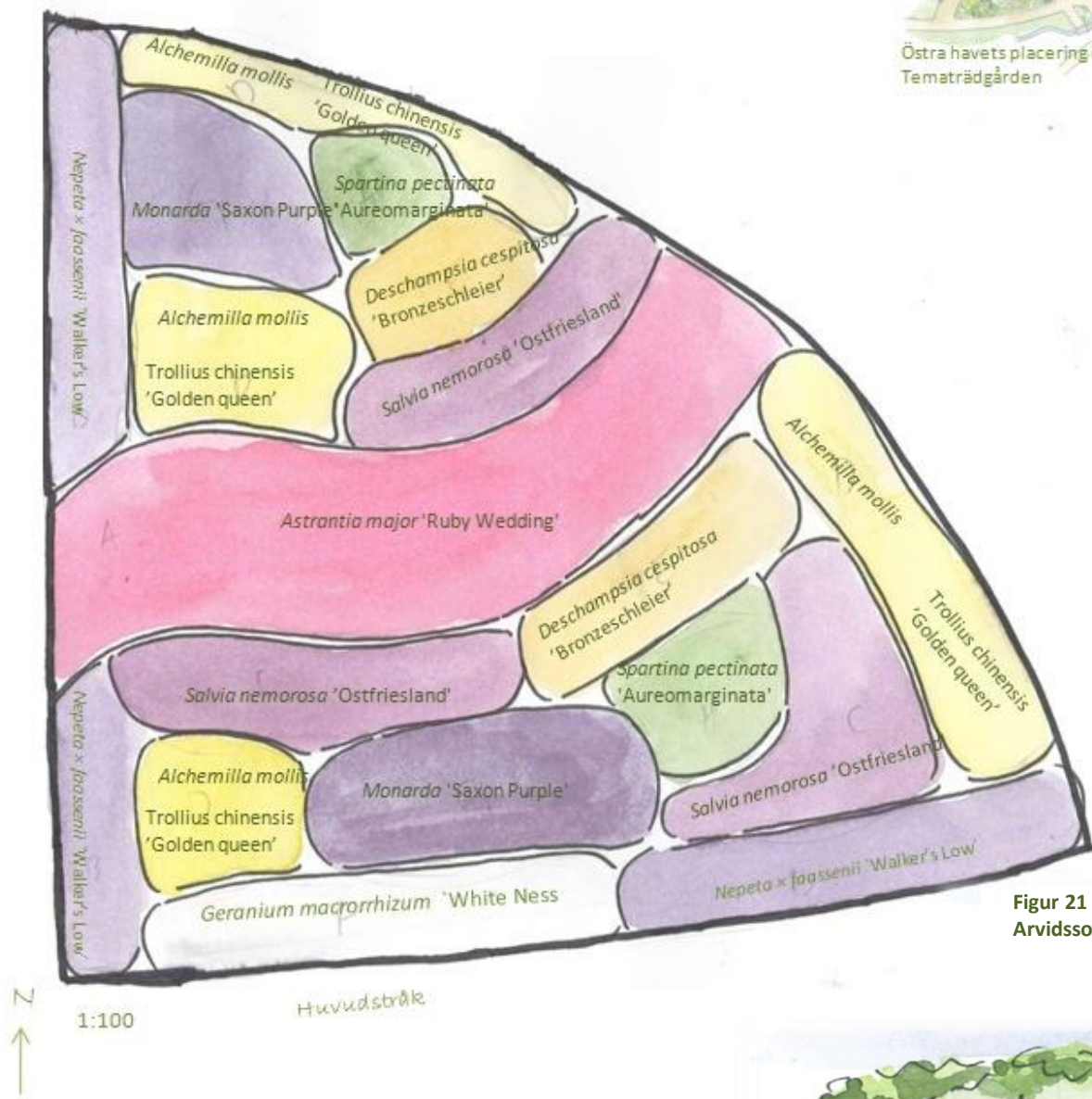
Tankar

Men rörelse i gräsen och varma färger i perennerna som kontrasterar sig mot varandra och tillsammans bildar en färgkavalkad av mönster och färg. Ledtanken för "Havs planteringarna" är robusta växter som bjuder på en lång blomning. Få, enkla välkända arter som kommer i nytt ljus genom nya spännande kombinationer.

Bäddarna är uppbyggda av en klippt kalksten.

Östra Havet

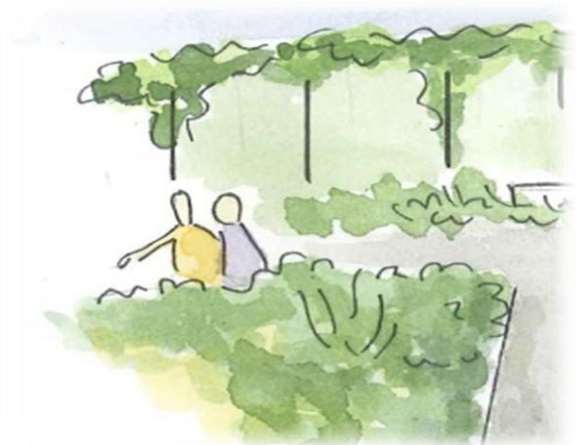

Figur 21 Illustration: Gry Arvidsson

Tankar

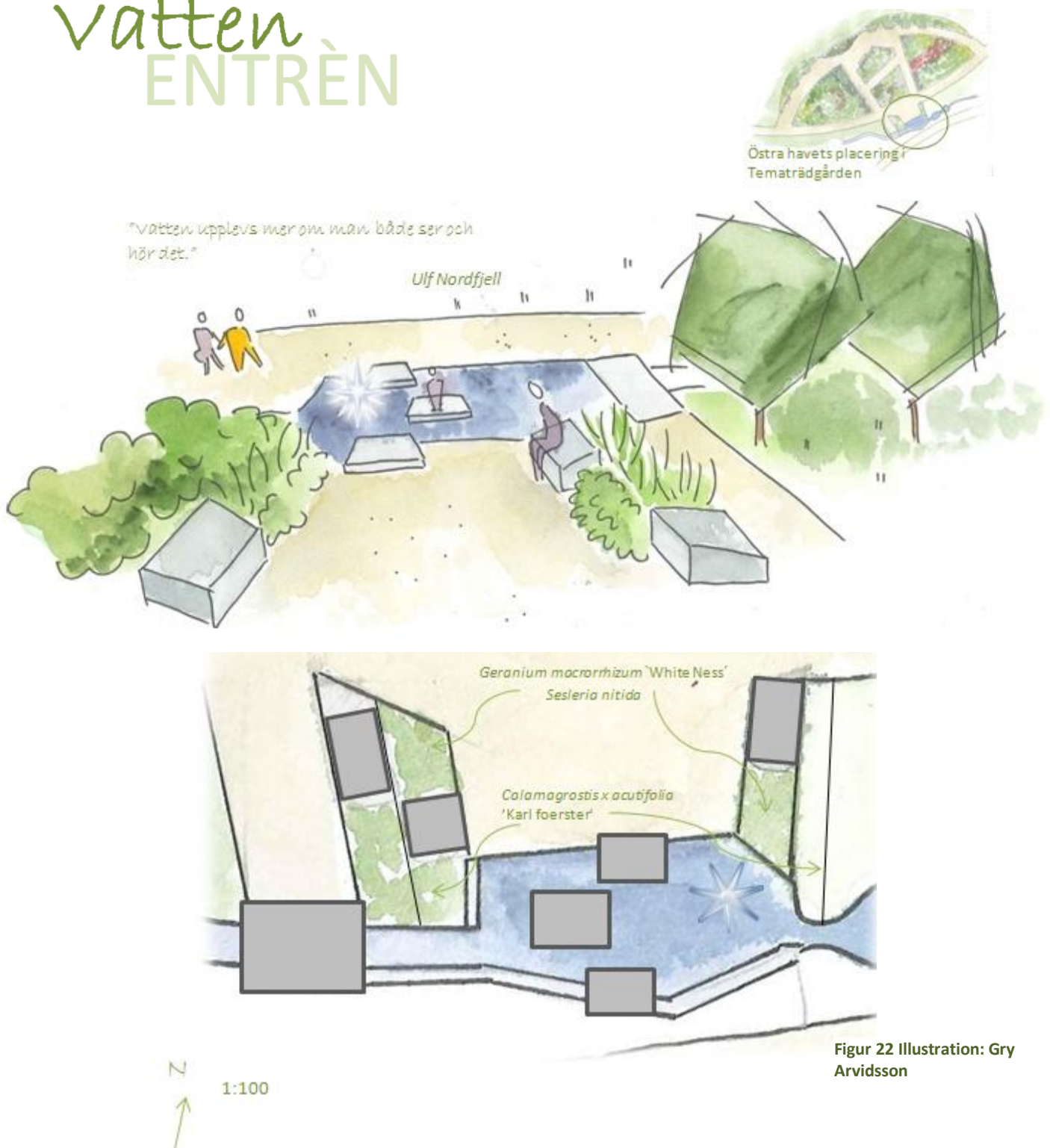
Med den röda floden av *Astrantia major* 'Ruby Wedding' som strömmar fram genom planterings mitt tätt åtföljd av *Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'. I strandkanterna finner vi robusta, riktblommande perenner som står stadigt mot den strida strömmen.

Även dessa bäddar är uppbyggda av klippt kalksten för att förbättra ståndorts förhållanden.

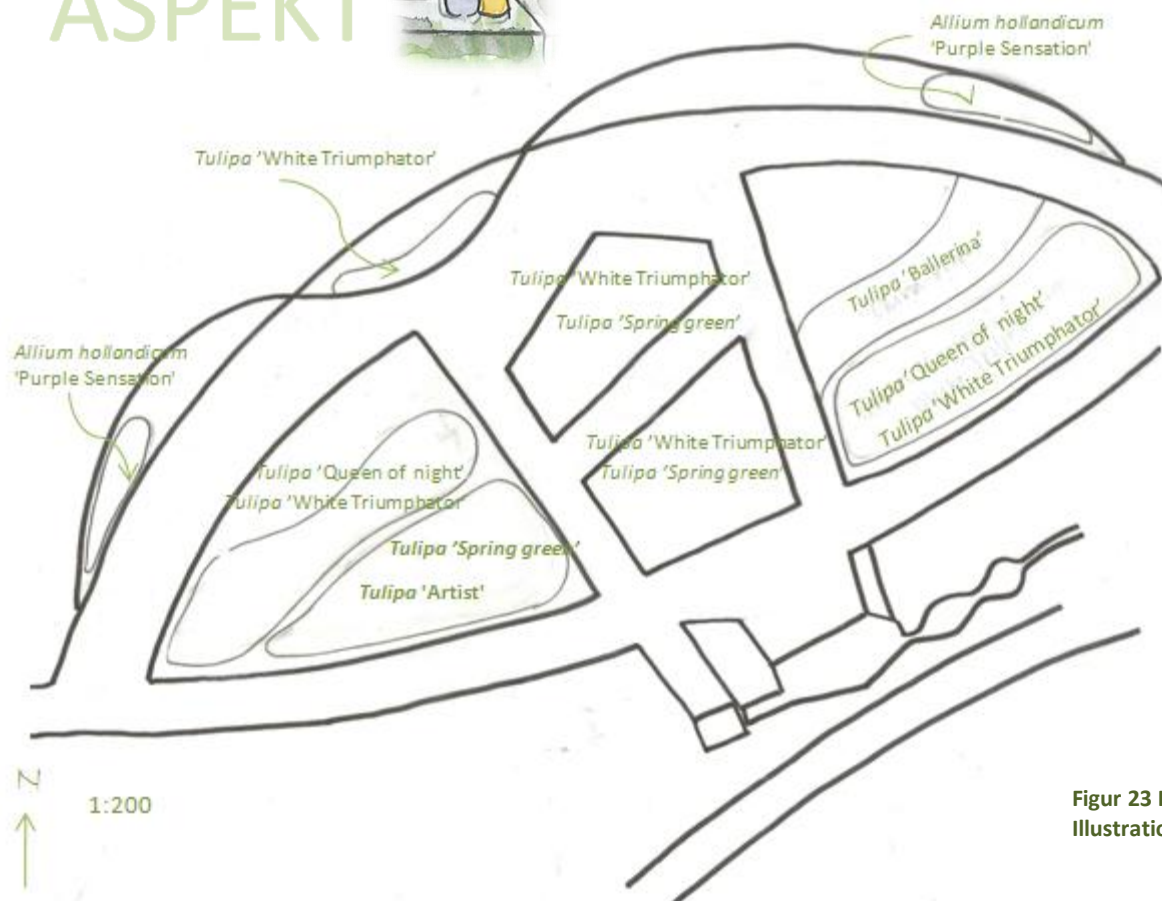

vatten ENTRÉN

Figur 22 Illustration: Gry Arvidsson

För att ytterligare göra Tematrädgården till en målpunkt i parken måste vattnet få bli en naturlig del. Att ta sig över vattnet på trampstenarna för att sedan komma in i Tematrädgården från det hållet. Sitta på kalkstenarna och höra vattnet spela. I planteringarna finner vi trampåliga växter i vitt, vitt och vitt. En lugn entré som under våren letar sig *Tulipa* 'White Triumphator' upp bland *Carex morrowii* 'Ice Dance' och *Geranium macrorrhizum* 'White Ness'. I ryggen finner vi *Calamagrostis x acutifolia* 'Karl Foerster'

Figur 23 Förslag på lökplanteringar.
Illustration: Gry Arvidsson

Drömmen om en trädgård som under vårarna står spirande med höga, vackra, friska tulpaner. Detta är ett förslag på sorter och kombinationer man skulle kunna använda sig av i Tematrädgården. Antigen kan man välja att plocka sina favoriter och favorit platser eller så låter man hela trädgården kläs i vårprakten. Friska fräscha färger som får ens hjärta att bulta för annalkande varma tider.

Allium hollandicum 'Purple Sensation'

Tulipa 'Ballerina'

Tulipa 'White Triumphator'

Tulipa 'Queen of night'

Tulipa 'Spring green'

Tulipa 'Artist'

Figur 24 Inspiration från Sofieros tulpankreationer våren 2009. Foto: Gry Arvidsson

Växtlista

PERENNER

<i>Alchemilla mollis</i>	jättedaggkåpa
<i>Astrantia major</i> `Ruby Wedding´	stjärnflocka
<i>Bistorta amplexicaulis</i> `Firetail´	blodpilört
<i>Geranium macrorrhizum</i> `White Ness´	flocknäva
<i>Hosta fortunei</i> 'Aureomarginata'	blomsterfunkia
<i>Lysimachia clethroides</i>	vitlysing
<i>Monarda</i> 'Saxon Purple'	trädgårdstemynta
<i>Nepeta</i> × <i>faassenii</i> `Walker's Low´	kantnepeta
<i>Salvia nemorosa</i> 'Ostfriesland'	stäppsalia
<i>Thalictrum</i> `Elin´	ruta
<i>Trollius chinensis</i> `Golden Queen´	kinesiska smörbollor
<i>Viola Cornuta</i> -gruppen `Bouguton Blue´	bukettviol

GRÄS

<i>Calamagrostis</i> × <i>acutifolia</i> `Karl Foerster´	tuvrör
<i>Carex elata</i> `Aurea´	bunkestarr
<i>Carex morrowii</i> `Ice Dance´	japansk starr
<i>Deschampsia cespitosa</i>	tuvtåtel
<i>Miscanthus sinensis</i> `Maleparthus´	glandsmiskanthus
<i>Sesleria nitida</i>	glansälvväxing

Spartina pectinata 'Aureomarginata'

gullbandsgräs

KLÄTTERVÄXTER

Humulus lupulus 'Aureus'

humle

Rosa helena-hybrid

honungsros

Vitis coignetiae

rostvin

LÖK

Allium hollandicum 'Purple Sensation'

Tulipa 'Ballerina'

Tulipa 'White Triumphator'

Tulipa 'Queen of night'

Tulipa 'Spring green'

Tulipa 'Artist'

Växtbeskrivningar

PERENNER

Vetenskapligt namn	Svensktnamn	Höjd (cm)	Blomning	c/c	Sol/halvskugga/skugga
<i>Alchemilla mollis</i>	Jättedaggkåpa	30-50	Juni – Aug	35	Sol, halvskugga
<i>Astrantia major</i> 'Ruby Weeding'	Stjärnflocka	60	Juni – Sept	30	Sol, halvskugga
<i>Bistorta amplexicaulis</i> 'Firetail'	Blodpilört	80-120	Juli - Okt	35	Sol, halvskugga
<i>Geranium macrorrhizum</i> 'White ness'	Flocknäva	20-40	Juni – Aug	40	Sol, skugga
<i>Hosta fortunei</i> 'Aureomarginata'	Blomsterfunkia	50	Juni – Aug	50	Sol, skugga
<i>Monarda</i> 'Saxon Purple'	Temynta	100	Juli – Sept	35	Sol
<i>Nepeta × faassenii</i> 'Walker's Low'	Kantnepeta	30-60	Maj – Sept	35	Sol
<i>Lysimachia clethroides</i>	Vitlysing	50-80	Juli – Sept	35	Sol, halvskugga
<i>Salvia nemorosa</i> 'Ostfriesland'	Stäppsalia	40	Juni - Sept	45	Sol
<i>Thalictrum</i> 'Elin'	Ruta	200-250	Juni - Juli	60	Sol, halvskugga
<i>Trollius chinensis</i> 'Golden Queen'	Kinesisk smörboll	60-90	Juni – Juli	35	Sol, halvskugga
<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Bouguton Blue'	Bukettviol	15-25	Maj – Okt	25	Sol, halvskugga ²¹

KLÄTTERVÄXTER

<i>Humulus lupulus</i> 'Aureus'	Humle	300-500	Juli – Aug	40	Sol
<i>Rosa helena</i> -hybrid	Honungsros	500-700	Juni – Aug		Sol
<i>Vitis coignetiae</i>	Rostvin	600-1000			Sol, halvskugga ²²

²¹ Hansson, 2008, s. 78-306

²² Persson, 2008, s. 125; 207-208

GRÄS

Vetenskapligt namn	Svensktnamn	Höjd (cm)	Blomning	c/c	Sol/halvskugga/skugga
<i>Calamagrostis x acutifolia</i> 'Karl Foerster'	Tuvrör	80-100		50	Sol, halvskugga
<i>Carex elata</i> 'Aurea'	Bunkestarr	40-100	Juni – Juli	50	Sol, halvskugga
<i>Carex morrowii</i> 'Ice Dance'	Japansk starr	30-40	April – Juni	35	Halvskugga, skugga
<i>Deschampsia cespitosa</i> 'Bronzeschleier'	Tuvtåtel	50-110	Juni – Aug	50	Sol, halvskugga
<i>Miscanthus sinensis</i> 'Maleparthus'	Glansmiskantus	170-200		50-100	Sol
<i>Sesleria nitida</i>	Glansälvväxing	50	Maj	50	Sol, halvskugga
<i>Spartina pectinata</i> 'Aureomarginata'	Präriemarskgräs	130-200	Aug-Okt	40	Sol ²³

²³ Hansson, 2009, s. 64-145

En förväntad blomning på perennerna

Maj	Juni	Juli	Aug	Sep	Okt.
	<i>Alchemilla mollis</i>	<i>Alchemilla mollis</i>	<i>Alchemilla mollis</i>		
	<i>Astrantia major</i> 'Ruby Weeding'	<i>Astrantia major</i> 'Ruby Weeding'	<i>Astrantia major</i> 'Ruby Weeding'	<i>Astrantia major</i> 'Ruby Weeding'	
		<i>Bistorta amplexicaulis</i> 'Firetail'	<i>Bistorta amplexicaulis</i> 'Firetail'	<i>Bistorta amplexicaulis</i> 'Firetail'	<i>Bistorta amplexicaulis</i> 'Firetail'
	<i>Geranium macrorrhizum</i> 'White ness'	<i>Geranium macrorrhizum</i> 'White ness'	<i>Geranium macrorrhizum</i> 'White ness'		
	<i>Hosta fortunei</i> 'Aureomarginata'	<i>Hosta fortunei</i> 'Aureomarginata'	<i>Hosta fortunei</i> 'Aureomarginata'		
	<i>Lysimachia clethroides</i>	<i>Lysimachia clethroides</i>	<i>Lysimachia clethroides</i>		
		<i>Monarda</i> 'Saxon Purple'	<i>Monarda</i> 'Saxon Purple'	<i>Monarda</i> 'Saxon Purple'	
<i>Nepeta × faassenii</i> 'Walker's Low'	<i>Nepeta × faassenii</i> 'Walker's Low'	<i>Nepeta × faassenii</i> 'Walker's Low'	<i>Nepeta × faassenii</i> 'Walker's Low'	<i>Nepeta × faassenii</i> 'Walker's Low'	
	<i>Salvia nemorosa</i> 'Ostfriesland'	<i>Salvia nemorosa</i> 'Ostfriesland'	<i>Salvia nemorosa</i> 'Ostfriesland'	<i>Salvia nemorosa</i> 'Ostfriesland'	
	<i>Thalictrum</i> 'Elin'	<i>Thalictrum</i> 'Elin'			
	<i>Trollius chinensis</i> 'Golden Queen'	<i>Trollius chinensis</i> 'Golden Queen'			
<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Boughton Blue'	<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Boughton Blue'	<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Boughton Blue'	<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Boughton Blue'	<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Boughton Blue'	<i>Viola Cornuta</i> -gruppen 'Boughton Blue' ²⁴

²⁴Hansson, 2008, s. 78-306

Diskussion

Jag blickar nu tillbaka mellan skisspapper, otaliga perennböcker, akvarellfärger och spännande möten, har jag nått syftet med detta arbete? För som jag en gång för länge sedan formulerade mig, var min avsikt att skapa ett förslag till en Tematrädgård, i en park som ligger i en liten stad med mycket vilja. Ett trädgårdsrum som skulle vara en målpunkt i parken, med rik, robust blomning och locka en mångfald i besökarna. Kan jag då säga, nu i arbetes slut, när alla ritningarna är klara, att den trädgård som jag hade för avsikt att skapa nu är skapad? Har jag den förmågan att avsluta detta arbete med att nöjt konstatera att mina mål nu är nådda? Eller är det först när spaden satts till jorden, när små pluggplantor blivit stadiga ruggar, när parkbänkarna har en lätt yta av slitage, är det först då jag kan säga att jag nått syftet. Jag lyckades skapa en målpunkt i en park som många ville besöka. Eller kan jag nu anta, ha en tilltro till mig själv och lita på den litteratur och lärda människor jag haft omkring mig i detta arbete, att syftet nåtts. Med tiden är det mitt jobb att veta redan innan spaden satts till jorden att en lyckad gestaltning är gjord. Men som nu detta är mitt första större projekt kan jag endast lita och lyssna på de lärda omkring mig och hoppas att jag med den kunskap jag nu besitter lyckats skapa det gestaltningsförslag jag hade för avsikt att skapa. Det jag med all säkerhet kan uttala mig om är det egna lärandet. Jag har breddat min kunskap om offentliga planteringar, perenner, ståndorts anpassning, gestaltnings tänkande och mitt egna uttryck. Att få träffa Ulf Nordfjell var en stor del i detta arbete. Att han fick bli en del av det och gick med på att handleda mig fram till den

grundstruktur som nu finns beskriven på föregående sidor, känns fantastiskt.

Kanske jag nu i slutet kan omformulera mitt syfte?

Syfte: Skapa en målpunkt i Kumla Sjöpark som beställarna Kumla kommun finner så pass intressant och genomförbar att den kan vara till grund för vidare utformning i Sjöparken.

Nu kan jag helt enkelt avsäga mig uppgiften att bestämma om jag uppnått mitt syfte. Utan kan helt enkel luta mig tillbaka och låta mitt öda avgöras av andras granskande ögon. För att sedan, när de formulerat sina kommentarer och åsikter kan jag återkomma och besvara om jag nått syftet med mitt arbete.

Men även om denna Tematrädgård, *Nordljus & Gryning* aldrig kommer att anläggas, besökas, skötas, skådas, njutas av, så måste jag säga att jag är nöjd och glad med det resultat jag lyckats skapa efter mina förmågor. Att grundligt få jobba igenom ett helt gestaltungsförslag där varje del fått ta sin tid och en helhet skapats. Att jag fått fördjupa mina kunskaper i själva utförandet, betydelse av linjerna, att de konstnärliga fått och måste få ta sin plats i arbetet. Att jag fått jobba med växtmaterial ur flera aspekter, både färg- och formmässigt samtidigt som ståndortsaspekten legat till grund för alla val av växter för att skapa trovärdiga, hållfasta planteringar. Att arbeta mellan dessa två världar, det konstnärliga och verkligheten kan vara en svår balans om man inte har alla tankar med sig. Men att nu känna att jag kan kombinera dessa, att mina kunskaper inom växtkunskap, ståndort och markförhållanden börjar bli så pass goda att jag kan låta själva skapandet sakta sippra fram över den kunskapsgrund jag nu besitter. Då har jag nått mina personliga syften och mål med detta examensarbete.

Och det kan vara en god början till nästa gång jag sitter med de vita arken och den svarta tuschpennan redo att skapa en annan målpunkt, i en annan park, i en annan stad.

Källor & Litteratur

Muntliga källor

Edith Ugrai, Stadsträdgårdsmästare. Intervju 29 jan -10

Eva-Lou Gustafsson, Mark/växtagronom. Samtal 22 jan -10

Mats Runering, Yxhultsbygdens Kultur & Hembygdsförening. Samtal 28 jan -10

Thage Arvidsson, Näringslivsdiriktör. Intervju 28 jan -10

Ulf Nordfjell. Samtal 25 feb -10

Övriga otryckta källor

Jan-Eric Carling (2009) *Kumla Kommun, Kumla Sjöpark vid östra leden, Teknisk beskrivning geoteknik*; WSP Samhällsbyggnad, Geoteknik, WSP Örebro

WWW

Örebro Turism(2009), *Närkes historia*, <http://www2.orebro.se/turism/narke/hist.htm>, hämtad 2010-01-25

Stads- och kommunhistoriska institutet (2008), *Kumlas historia*, <http://www2.historia.su.se/urbanhistory/cybcity/stad/kumla/historia.htm>, hämtad 2010-01-25

Kumla Kommun (2009), *Välkommen till Kumla Kommun*, <http://www.kumla.se/Kumla-kommun.html>, hämtad 2010-01-21

Litteratur

Hansson, Marie och Björn (2005) *Allt om trädgård planering växter skötsel*; Författarna och Natur och Kultur/Fakta, Malmö

Hansson, Marie och Björn (2008) *Perenner*; Bokförlaget Prisma, Stockholm

Hansson, Marie och Björn (2009) *Gräs & Bambu*; Bokförlaget Prisma, Stockholm

Nyberg, Karolina (2010) *Perenner i offentlig miljö; en samling exempel och erfarenheter*; Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp

Persson, Bengt (2008) *Blommor och buskar*; Blommor och buskar förlag KB, Södra Sandby

Wingren, Carola (2009) *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik*; SLU Service/Repro, Alnarp

Bildförteckning

Figur I Överst: Kumla kommun, Kalksten. Foto: Gry Arvidsson. Ulf Nordfjells The Daily Thelegraphe Garden. Foto: Eivor Bucht

Figur II Överst: Tematrädgården Kumla kommun. Illustrationer från Tematrädgården. Akvareller: Gry Arvidsson

Figur 1 Överst: Punkthusen byggs på Kumlas högsta punkt. Mellan: Det nya biblioteket. Nederst:

Nybyggda villaområdet Skogstorp. Foto: Gry Arvidsson.....13

Figur 2 Kumlas placering i Sverige och Närke. Bild: Gry Arvidsson.....14

Figur 3 Ö.v Stenhuggare, foto: Knut Brydolf. Ö.h. Kalkstens fabrik, foto: Knut Brydolf ca 1900. N.v Bildhuggare Yxhult 1938. N.h Bildhuggare med kalksten 1938. © Kumla Kommunarkiv 16

Figur 4 Platsanalys. Karta © Kumla kommun 17

Figur 5 Illustrationsplan, detaljerad beskrivning av alla delarna i parken. © Kumla kommun 18

Figur 6 Grävningen har startat av sjöarna. Foto: Gry Arvidsson 19

Figur 7 Vyer över Sjöparken © Kumla kommun 24

Figur 8 Tematrädgården © Kumla kommun 27

Figur 9 Uppbyggnad av växtbäddar. Illustration: Gry Arvidsson 30

Figur 10 Ulf Nordfjells Daily Telegraph utställningsträdgård 2009. Foto: Eivor Bucht 34

Figur 11 Tematrädgårdens placering i Sjöparken. ©Kumla Kommun 35

Figur 12 Detaljerad plan över Tematrädgården ©Kumla Kommun 35

Figur 13 Illustrations plan över Tematrädgården.. Akvarell: Gry Arvidsson 36

Figur 14 Skiss utformad av Ulf Nordfjell efter mina tankar och önskningar om Tematrädgården. Skiss: Ulf Nordfjell 37

Figur 15 Illustration: Gry Arvidsson 38

Figur 16 Snitt över Kalkstenträdgårdens uppbyggda planteringar. Akvarell Gry Arvidsson 38

Figur 17 Illustration: Gry Arvidsson 39

Figur 18 Illustration: Gry Arvidsson 40

Figur 19 Illustration: Gry Arvidsson 41

Figur 20 Gry Arvidsson 42

Figur 21 Illustration: Gry Arvidsson 43

Figur 22 Illustration: Gry Arvidsson	44
Figur 23 Förslag på lökplanteringar. Illustration: Gry Arvidsson	45
Figur 24 Inspiration från Sofieros tulpancreationer våren 2009. Foto: Gry Arvidsson.....	45